YARIM AY

No 105

1 Temmuz 1939

15 Kuruş

◆YARIM AY◆

15 Günce Bir Çıkar Edebî - ilmî - ictimaî Mecmuadır.

İdare Merkezi: İstanbul, Sirkeci Ebussuud Caddesi No. 1-3

RESİMLİ AY MATBAASI T. L. ŞİRKETİ.

Abonman Şartı: Türkiye için { 6 Aylığı : 175 Kr. / 12 „ 350 Kr. Ecnebî için { Yıllığı 1 İngiliz Lirası

Telefon: **23607** *Telgraf adresi:* **Resimliay** *Posta Kutusu:* **629**

Rica: 1) İdare işlerine ait muhaberelerin: Resimli Ay Matbaası T. L. Şirketi İdare Müdürlüğü
Yazı „ „ „ „ „ „ „ Yazı „
Bilmece „ „ „ „ „ „ „ Bilmece Memurluğu
adreslerine yazılması.

2) Bilmece zarflarına 6 kuruşluk pul yapıştırmağa lüzum yoktur; bunların zarflarını açık gönderiniz, o zaman yalnız 1 kuruşla gelir.

Halka, sıhhati ile alâkadar olmasın öğütleyen, hastalıklara karşı alınacak ilk tedbirleri öğreten (Lokman Hekim) adlı güzel bir aylık mecmua neşreden:

Dahilîye Mutehassısı *Dr. Hafız Cemal* LOKMAN HEKİM

Pazardan başka günlerde öğleden sonra saat (2½ tan 6 ya) kadar İstanbul'da Divanyolunda 104) numaralı hususî kabinesinde hastalarını kabul eder. Salı, cumartesi günleri sabah saat (9 ½ - 12)ye kadar hakikî fıkaraya bakar. Kışlık Telefon: 21044 Muayenehane ve ev telefonu 22398.
Okuyucularımıza sayın doktoru ve değerli mecmuasını tavsiye ederiz.

A N A

Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından neşrolunur en mükemmel ve en faydalı bir aile mecmuasıdır. 14 üncü sayısı çıktı. Behemhal alınız ve okuyunuz!

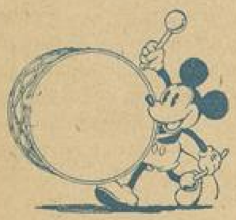

Öğretmenler İçin

DERS NOTLARI

ve

Talebeyi Görme Araştırma

DEFTERİ

30 - 40 - 50 - 60 - 70 - 80

Talebelik

Olarak, yeni ders taksimatına ve müfredat programlarına uygun olarak tertip edilmiştir.

Resimli Ay Matbaasından arayınız!..

ÇOCUK

148 inci Sayısı Çıktı:

İlk ve Orta okul öğrencileri için, Ankarada Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Merkezi tarafından çıkarılan haftalık mecmuadır. Öğretmenler tarafından takdir olunan; çocuklar tarafından pek çok sevilen bu faydalı dergiyi yavrularınıza alınız!...

(Çocuk) tatil aylarında da intişar edecektir. Şimdiden (Tatil Abonesi) ne kaydolunuz. Tatil abonesi 18 sayı için yalnız 72 kuruştur.

Atletik hututunuzu muhafaza ediniz

Şişmanlıkla mücadele ediniz ve bunun en iyi çaresi olan **SHORT LINIA** yı giyiniz. Daimî masajının tesirile yağlı tabakayı giderir. Hususî elâstikî bir trikodan yapılmış olan **SHORT LINIA** adi bir külot gibi yıkanır.

Fiyatı 10 liradan itibaren.

Satış yeri yalnız

J. ROUSSEL

Paris, 166 Bd. Haussmann

İSTANBUL, Beyoğlu

Tünel meydanı 12 No. lu.

Mağazamızı ziyaret ediniz veya 20 No.lu tarifemizi isteyiniz.

2 inci Tab'ı

YENİ ÇIKTI

RIZA TEVFİK

HAYATI ve ESERLERİ

Adlı eseri Resimli Ay atbaasından arayınız 60 Kuruştur.

15 Günden 15 Güne:

YURDUN YÜKSELME İŞELERİNE ÇALIŞANLARDAN:

GAZİANTEBİN YENİ VALİSİ : CAVİT ÜNVER

YAZAN: HULÛSİ GÜNAY

Onu, İzmirdeki vali muavinliği zamanında tanıdım. Demokrat ruhlu, mütevazi, sadeliğe meyyal bir halk adamıdır. Birçok enerjileri yoran ve durduran İzmir gibi büyük ve ehemmiyetli bir vilâyette, onun enerjisi büyük bir azimle işledi. Onu, bir müddet İzmirin vali vekilliğinde de gördük. Bu kısa zamanda o, kendisinden çok şeyler beklenebilecek bir idareci ümidini verdi. Ve hiç bıkkınlık göstermedi.

Cavid Ünver, Mülkiye mezunudur. Kaymakamlık ve Mülkiye Müfettişliği yapmış, Dahiliye Vekâletinde uzun zaman mühim işlerde çalışmıştır. Onu, bugünün güzide idarecileri arasına katan ve Gaziantep gibi hayatiyeti fazla bir vilâyete vali yapan şey, bu memuriyetlerde gösterdigi muvaffakiyetlerden başka, bilgili oluşu ve geniş bir idare kabiliyetine malik bulunuşudur. Bilhassa bunu İzmirde pek iyi isbat etti.

Cavid Ünver, hususî ahval itibarile de fazilet ve hayırhahlığın bir nümunesidir. Bunun manevî mükâfatını İzmirden ayrılırken gördü: Onun teşyi edilişi ancak, muhitine faydalı olmuş, herkesin kalbini kazanmış faziletli insanların görebileceği tarzda olmuştur. İzmirliler Kâzim Dirik'i de, Fazlı Güleçi de böyle uğurlamışlardı.

Gaziantebin yeni Valisi Cavit ÜNVER

Cavid Ünverle son defa Bandırma treninde konuştum. Karşıyaka istasyonunda İzmirin güzide ailelerinin kendisine ve sayın eşine takdim ettikleri buketlerle tatlı bir çiçek kokusuna boyanan kompartmana beni büyük bir nezaketle kabul etti. Onunla şöyle konuştuk:

— Gaziantebi yeni mi göreceksiniz?

— Mülkiye Müfettişliğim zamanında oralarda teftişler yapmıştım. Kazalarını bilirim. Vilâyet merkezini görmedim. Fakat bizim millî tarihimize adını altın harflerle yazan bu şehir için birçok menkabeler dinledim ve merakım arttıkça oraya ait birçok vesikalar ve eserler tetkik ettim.

Demek oluyor ki Gaziantep bence meçhul bir yer değildir. Kahramanlar beldesine bir cumhuriyet valisi olarak gitmek herhalde mazhariyettir. Ötedenberi uzaktan uzağa sempati beslediğim bir muhite, bugün hükûmetin mümessili olarak gidiyorum. Bu itibarla pek memnunum.

— Bununla beraber İzmirden ayrılışınız zannederim ki acı ve elemli oldu?

— Sözümü oraya nakledecektim; bu tahmininizde pek isabetlisiniz. İzmir, benim üzerimde büyük ve tatlı tesirler bırakmış bir memlekettir. Gerek halkı ve gerekse birlikte çalıştığımız memur arkadaşlar, hakikaten iyi, sevimli ve temiz insanlardır. Eğer ilk valiliğimi Gaziantepte yapmıyacak olsaydım, İzmirden ayrılmak bana çok daha acı gelecekti.

— Bu seyahatiniz doğruca memuriyetiniz mahalline midir?

— Bir müddet Balıkesirde kalacağım. Orası benim doğduğum memlekettir. Orada da dostlarımla vedalaştıktan sonra Ankara üzerinden Gaziantebe gideceğim.

— Yarım Ay'ı okuyor musunuz?

— Her sayısı evimize muntazaman bırakılır. Yarım Ay'ı severim. Onu yıllardanberi memleket neşir hayatında sebatlı ve vefalı bir hadım olarak görüyoruz.

*
* *

Tren Manisa istasyonunda durunca, tekrar İzmire dönmek üzere, inmeğe hazırlandım. Sayın validen müsaade dileyerek ayrılırken ona son sözüm şu oldu:

— İzmirin kaybettiği bir kıymeti, Gaziantep kazanıyor. Güle güle...

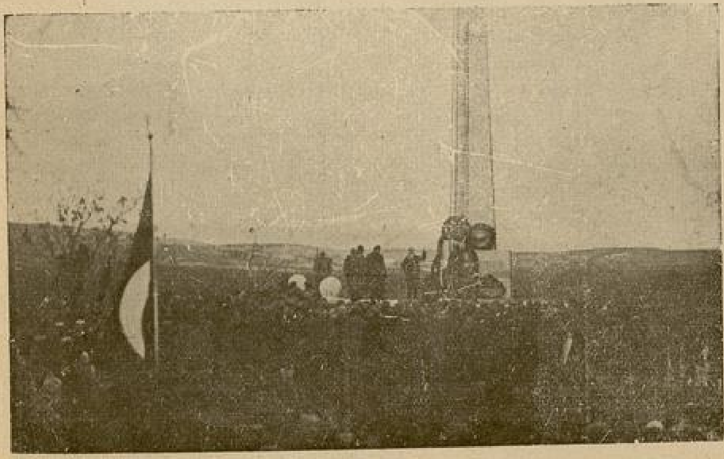

Gezi Antep Şehitleri İçin Dikilen Anıt.

BALMUMU

—

ASMA YAPRAĞI

●

"**A**r ve haya„ , "setr'avret„ yani "örtünme„ , "peştemal tutunma„ senbolü "Havva„ anamızın asmayaprağı ile başlar.

"Havva'dan bugüne kadar, devirler, devirleri takip etti, Âdem oğulları, bu "örtünme„ nin çeşitlerini gördü. Ve yine Âdem oğulları, bu "Asma yaprağına„ da isyan ettiler; bir "çırılçıplaklık„ modası kurdular. Bu moda, pek tutmadı. Tutmasına imkân yok. Çünkü, medenî kadının, medenî erkeğin güzelliği, "Giyim„ ledir. Çıplak güzellik, heykellere maledilmiş bir haktır. Çıplaklık, taşlaşınca güzelleşiyor; canlanınca muhakkak ki "müstehcen„ oluyor.

Hattâ resimde bile affedilemiyor. Başımdan geçeni anlatayım: bundan on altı, on yedi sene evvel, Reşat Nuri ile birlikte «Kelebek„ i çıkarıyoruz. Küçük kıt'ada, on altı sayfalık bir mizah mecmuası.

Çıkarıyoruz, demek kolay! Amma, ne şartlarla?

«Onu, ne siz, sorun; ne de biz söyleyelim!» derler ya! Hayır, onu, bir bana, bir de Reşat Nuriye sorun. Kan kusuyoruz, vişne şurubu içtik diyoruz.

Mecmua, satılmıyor, değil. O tarihte, mizah mecmuaları, iki yaprak çıkarlardı. "Kelebek„, onların iki sayısının iki kerre katlanmışı ve silme yazı, silme resimle dolu idi. Bu, bir cür'et, bir cesaretti.

"Kelebek„ çıktığı zaman, rakiblerimiz ve ayni zamanda arkadaşlarımız, alay ediyorlardı:

— Bu ne biçim mizah mecmuası!

Aradan onbeş sene geçmişti. Yusuf Ziya "Akbaba„ yı, "Kelebek„ şeklinde çıkarmağa başladı. Bir gün bir genç ressamla konuşuyordu:

— Nasıl, yeni şekli iyi buluyorsunuz, değil mi! Eski tarzı, çok ibtidaî bir şekildi.

●

Yazan:
MAHMUT YESARİ

●

Bunu hazin hazin dinledim. "Yeni şekil„, beğenilmeyen "Kelebek» in şekli; "ibtidaî şekil„ de eski beğenilen şekildi.

Ve ben "Kelebek„ i kapadıktan sonra, sağolsun arkadaşlar, yıllarca ve yıllarca "Kelebek„ in naşı ile geçindiler.

İki bin basışla başladık. Ayni nushayı, dört bine çıkarmak mecburiyetinde kaldık. Yazıcı, çizici, hep kendimiz olduğumnz halde, masraf çoktu; dörtbin kurtaramıyordu.

Reşat Nuri, mütemadiyen:

— Dayanalım! diyordu.

Dayanıyorduk. Ben, zaten dört buçuk senelik bir harp dönüşünden canımı kurtarmış, badava yaşayan bir adamdım. Sonra, tehlükeye koyduğum bir sermaye de yoktu. "Darülbedayi„ de oynanan piyeslerimizin telif haklarını, olduğu gibi, gazeteye yatırıyorduk. Tersine bir "sanki yedim„!

Esasen miras yediliğe de alışmış değildim, olurile geçinmeği biliyordum.

Gelgelelim, bizim bütün geniş hesaplarımıza, geniş düşüncelerimize rağmen, vaz'iyet çok hem de çok dardı ve gittikçe de darlaşıyordu.

Mütareke senelerinin, dakikası dakikasına uymaz günlerini hatırlamak lâzım!

Gazeteler, Mecmualar; satır satır değil, cümle cümle değil, kelime kelime elekten geçiriliyor ve sansörün kırmızı kalemile çiziliyor; bununla bitse, iyi! kat'î şiddetli emirler de var:

"Sansörün çıkardığı yerler, boş kalmıyacak„! Bunlar, kulağımızda küpe. Provaları, sansöre götürmezden önce, kılı kırk yararak, biz, kendi kendimizi sansör ediyoruz.

Kul, kusursuz olmaz, derler. Bu da lâf! Kusursuz çıkıyorduk.

"Kelebek„, biraz tutmuş, baskı, altı bine kadar çıkmıştı. Ferahlamak üzere idik.

Bu "Ferahlama„ nın hakikî manasını, derdi çekmiyenlere anlatamam. "Dayanalım!„ deyüp «dayanmıştık!» amma, bu, bize, ucuza mı, yoksa pahalıya mı çıkıyordu; artık, onu, hiç sormayın.

Türkiyenin gelmiş, geçen ve geçecek « Magazin ressamlığı tarihinde », tek basına bir «devre-etap» yapan ve bugün Avrupanın, Amerikanın yani mütefekkir ve mütemeddin memleketlerin san'at âleminde «otorite» geçinenlerin çoğundan değerli, ressam « Münif Fehim„, «Kelebek„ - de, «Ahmet Münif» imzasile yaptığı resimlerle "Kelebek„i, tarihe maletmiştir. O da bunalmıştı.

Ben hem idareye, hem de yazıya yardım etmek mecburiyetinde kaldığım için, Münif, mecmuanın irili ufaklı bütün resimlerini hazırlamak ıztırarında kalıyordu.

Yaradılıştan san'atkâr olmak, bazı zamanlarda, hakikaten bir felâket!

Münif, "sürgeç„ resim yapmıyordu; en manasız mevzular üzerinde bile oğraşıyor ve işliyordu. Onun bu san'atkâr titizliği, mecmuanın hazırlanmasını çok defa geciktiriverirdi.

Eğer, Reşattan ve benden bir başkası olsaydı, Münifle geçinemezdi. Biz, - halâ ayni ve hattâ daha fazla hürmetle - onun bu titizliğine hürmet ediyor, ses çıkarmıyorduk. Faka klişeciye, matbaa sahibine, makineciye, dert anlatmak kabil mi?

Resimler geç geldiği için, - zatan işi geç yapmaktan zevkalan - klişeci, klişeleri, daha geç veriyor, biz de, elimiz kolumuz bağlı bekliyor, sayfaları, hemen hemen son dakikada makineyi veriyorduk.

Bir gün, yine böyle, son dakikada, sayfaları, makineye vermiştik Provaları aldım, sansöre koştum.

«Kelebek» i, şimdiki İstanbul Kız Lisesinin - «Metebi Mülkiye», « Pertev niyâl " Kız Lisesi, «İstanbul Sultanisi» ve İstanbul Lisesi - karşısındaki « Tanin » Matbaasında çıkarıyorduk. Sansürlerin bulunduğu yer de, şimdiki Maarif Müdürıyeti, onun da tarihini karıştırayım mı? Eski Nafia Nezareti, V. S. V. S.

Provaları sansüre verdim. Bir mücrim gibi bekliyorum. Alelusûl, birkaç satır çıkardı. Ehemmiyeti yok. Satır aralarını, "Boş„ larla kapatırız. Fakat, birdenbire, sansür memurunun kaşları çatıldı ve elindeki kırmızı kalemle, hiddetli hidetli çizdi.

Baktım; klişesi yapılmış, ve makinede basılmak üzere hazır duran bir resmi çiziyor.

— Aman efendim, bu resimde, ne mazur var?

Dargın bir kirpik oynatışla yüzüme yarı baktı:

— Fazla çıplak!

— Neresi?

Kırmızı kalemle işaret ettiği yeri gösterdi:

— İşte!

Resim şu: Ayak ayak üstüne atmış bir kadın ve karşısında bir erkek, oturuyorlar. Yalnız, kadının eteği okadar şeffaf ki bacakları, baldırları, hat halinde görünüyor.

Sansür memuru, bu şeffaf etek altından, hat halinde görünen bacakları, baldırları, kırmızı kalemile, sorduğuma inat gibi, daha silme kızartarak kapattıktan sonra:

— Kapatırsınız, dedi.

Bekâra, karı boşatmak kolaydır, diye bir söz vardır; bu, daha beteri, klişe, baskı hakkında, tek fikri olmıyan

Ü M İ T

Yazan : KEMAL DERVİŞ

Ümit peşinde sayyad kerkes, gözünde perde;
Çıkmış dili, koşar hep düştükçe ye'se, derde!
Sanki hayat denizdir, bir tahtadır her insan:
Çalkanmadan usanmaz, göyde ümit dırahşan.
Ümidedüp döğüşmek elbette bir saadet.
Ümitsiz sürünmek hem lânet, hem musibet;
Lâkin nasıl olur da encamı görmez insan?
Her bir kuyu dibinde bizde uyanmaz isyan?
Mektepte imtihanlar, gayret, emek, zaferler;
Karpuz kabıyle dolmuş lâkin hayatta yerler.
Gençlikte aşk, muhabbet, tozpenbe cümle afâk
Amma gönül vefasız! Emretmiş öyle Hallâk.
Bin sahte cazibeyle insan olursa meclûp,
Çok geçmeden kopar tel, biçare zarü-mağlûp.
Hep bir ümit, didişme, yıllar geçer bu yolda:
Elde kalan pabuçlar, hem bir sıfır da solda!
« Kör talih » iltifatı haksız değildir elbet;
Kol sallıyan büyükler ekser düçarı - nikbet.
Talih değilse yaver, her bir teşebbüsün boş,
Her yaptığın eşeklik, ismin gabi, ya sarhoş.
Sâyin gider hebaye, hiç bir bina kurulmaz

Gayet aziz ehibban tezyiften yorulmaz.
Lâkin, yine, ümidin olmaz tamamen afil;
Ümmidini kesenler makhur, ve hem de gafil!
Mevki, para, ve kuvvet, üç en büyük ilâhtır
Herbir suudun, amma, encamı ah-ü-vahtır:
Çünkü bu günkü varlık ergeç fenaya mahkûm,
Herşey cihanda mevcut lâkin beka, o, mâdum.
İnsan bunu bilir de şaşmaz yine yolundan,
Çünkü ümit sürükler biçareyi kolundan.
"Düştün, yıkıldın, amma hiç durma, kalk!
Aman yok!„
İşte Ümidin emri! ramolmıyan hemen yok.
Kalkar zavallı tekrar, her gayrete müheyya;
Herşey yine gülümser; cennet olur bu dünya.
Ümit şırıngasiyle zıplar, koşar, ve kükrer;
Ceylân sanır görenler, yahut ta bir gazanfer.
Diş, göz, kulak vefasız, hergün sukut ta daim,
Diz tutmaz, ense titrer, herşey fenaya azim.
Kandilde yağ tükenmiş, ancak, o hiç te görmez;
Taş taş bina yıkılmış, amma ümit kesilmez.
Çünkü Ümit güneştir, insan batar, o batmaz.
Ümit ölürse şayet, ömrün yükü taşınmaz!

bu memura, nasıl dert anlatacaktım? Evet, canımı dişime alarak!

— Efendim, bu, klişedir. Kapanmaz, yenisini yaptırmaktan başka yol yoktur. Faka bunun yerine koyacak yedek klişemiz olmadığı gibi, yenisini yaptırmak için geçen zamana da tahammülümüz yok!

Diye, anlatacak, daha doğrusu, anlatmak ister gibi oldum. Öyle dikine baktı ki, dilimi yuttum, provaları aldım, çıktım.

Kara kara düşünüyordum. Sayfalar makinede bekliyor, zaten geciktiği kadar da gecikti. Her geçen dakika, aleyhimizde. Emri de unutmıyorum: "Boş yer bırakılmıyacak„!

Klişeyi çıkarayım, yerine ne koyarım? Sonra, sayfaların ayarı ve tanzim şekilleri de var.

Matbaaya doğru giderken, şimdi berber dükkânı olon köşe başındaki kunduracı dükkânına, nasılsa gözüm ilişti. Kul sıkışmayınca, Hızır imdada yetişmezmiş! Kafamda bir ışık yanıverdi.

Kunduracı dükkânına girdim:

— On kuruşluk balmumu verir misiniz?

Evet, klişenin boşluklarını, kundracı balmumusu ile dolduracaktım.

Çünkü, boşluklar dolunca, çıplak bacak ve baldırlar, "etekleniyor„ du.

Klişeye balmumuyu bastım ve makineyi işlettirdim. Yalnız makinenin hareketi ve harareti balmumunu eritiyordu. Erimeğe yüz tutan balmumunu, yeniliyordum.

Kunduracı balmumusu, "Asma yaprağı„ yerini tutmuştu. Vaziyeti, ne güçlüklükle kurtardığımı, ne ter döktüğümü, ben bilirim.

Mecmua, basıldı, çıktı. Reşat Nuri ile Ahmet Münif, orta sayfada, alt kenardaki çamura batmış resmi görünce, bana çıkıştılar, dersem inanır mısınız, inanmaz mısınız?

Başa gelmeyince, inanmak kolay değildir!

Vedat Ürfinin Bir Muvaffakiyeti

Vedat Ürfi Bengü

Cümhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, tiyatro edebiyatının memleket ahlâkı, kültürü ve her bakımdan itilâsı hususunda ne türlü mühim bir vazife gördüğünü göze alarak, bu sene büyük bir piyes müsabakası açmıştı. Sahne edebiyatımıza güzel birkaç eser kazandıracak olan bu müsabaka, her tarafta büyük bir alâka uyanırdı.

Bu seneki büyük müsabakada en çok ikramiye kazanan bay Vedat Ürfi Bengü'nün "Beyaz Baykuş„ adlı eseri olmuştur. Ankarada C. H. P. Genel Sekreterliğinde toplanan jüri heyeti en çok ikramiyeyi bu esere vermiş ve diğer üç eserin de 100 er lira ile tatifini mu vafık görülmüştür.

"Yarım Ay„ uzun zamandanberi yazılarını neşretmekten zevk duyduğu bay Vedat Ürfi Bengü'nün bu yeni muvaffakıyetini de hakikî bir haz ile karşılar. Uzun senelerdenberi Avrupada bulunan üstat, malûm olduğu üzere son iki senedenberi Halkevlerimizin kültürel çatıları altında çalışmak vazifesini ifa etmek üzere, ana vatanına dönmüştür ve elyevm Samsun Halkevi Gösterit Başkanı, Vilâyet Gazetesi Başmuharriri olarak Samsunda bulunmaktadır. Bir müddet Türkiyede kalmak suretiyle sevgili yurduna karşı vazifesini yapmaktan saadet duymaktadır. Son muvaffakıyetinden dolayı üstat Vedat Ürfi'yi candan tebrik ederiz.

Vedat Ürfi'nin diğer iki eserinin de yine C. H. P. Genel Sekreterliği tarafından son aylar içinde basılmasına karar verilmiştir. Bunlardan «Kanun Adamı» adlı piyes neşrolunmuştur. Diğeri de basılmaktadır.

ÇIRPINAN SULAR

ROMAN: 15

MÜKERREM KÂMİL SU

— Bunu dudakların söylüyor Âfet. Gözlerinin arksında başka bir dünya var.

— Sen yine çocuklaştın. İçim nasılsa, görünüşüm de öyledir. Bunu herkesten çok senin bildiğini zannederdim.

— Bu tarzda hareket etmekle beni yatıştırmak istiyorsun. Peki Âfet. Zaman yine bizi karşılaştıracak. Yine konuşacağız. İlerde yine birçok şey söyleşeceğiz.

O aralık kapı hızlı hızlı çalındı. Fırka hademsi, Bahri Doğrunun tezkeresini getirmişti. Âfet: " Şimdi geliyoruz oğlum „ diye kapıcıya cevap verdikten sonra arkadaşına çıkıştı:

— Gördün mü şimdi. Bak ne kadar vakit geçirmişiz. Bir saattir Belediyede bizi bekliyorlarmış. Bu halde nasıl sokağa çıkacaksın?

Nahide, içinden derin derin yanarak, sızlanarak: "çıkmamanın, geri dönmenin imkânı olsaydı,, diye düşündü. Sonra uysal bir çocuk gibi elini, yüzünü yıkamak ve hazırlanmak üzere odadan çıktı.

Arabada hemen hiç konuşmadılar. Belli ki ikisi de sesleri ile heyecanlarını dışa vurmrktan çekiniyorlardı.

Araba, Belediyenin ön kapısı önünde durdu. Bahri Doğru ve Sermet tehalükle genç kadınları karşıladılar. Nahidenin dişleri adeta biribirine çarpıyordu. Vücudu avcı elinden henüz kurtulmuş bir kuş yüreği gibi titriyordu. Rengi kaçmıştı. Bu mühim dakikanın mahiyetini tamamile kavramış olan Bahri Doğru zarif buluşları, orijinal şakaları ile elektrikli havayı değiştirmeğe muvaffak oldu. Dar merdivenlerden döne döne çıkarak üst kattaki nikâh salonunun kapısı önünde durdular. Şahap bey elinde dosyaları ile gülümseyerek göründü. Samimî bir şekilde selâmlaştılar. Bir çavuş saygı ile yaşlı nikâh memurunun önünde eğilerek Reis beyin gelmekte olduğunu haber verdi. Nahide ile Âfetin niçin gecikdiklerini anlamak üzere Bahri Doğru'lara kadar giden Mahir dönmüştü. Nahide, sanki ailesinin menfaati için zorla bir yabancı adama verilen bahtsız kızlar kafilesindenmiş gibi ürpertiler içindeydi. Yan gözle olsun Sermede bakamıyordu. Günlerdenberi beklenen ve bir saadet vadeden bugün, gelip çattıktan sonra bu aksülamel niçindi?

Sermed, sevdiği kadının tamamile değişen hüviyeti karşısında şaşırmış, kalmıştı. İnce bir vehim sinirlerini sarıyor, etrafına belli etmemeğe çalışarak içinden buhranlar geçiriyordu. Tam son dakikada saadetini elinden kaçıracak, yaşayışını ellerine vermek istediği kadını müebbeden kaybedecek sanıyordu.

Salona girmişlerdi. Reis gelirgelmez yerlerine yerleştiler. Önden iki koltuğa yanyana Sermedle Nahide oturmuşlardı. Bir tarafta Âfet, Nahidenin şahidi olmak üzere yer almıştı. Karşısında da arkadaşının şahidi sıfatile Mahir bulunuyordu. İki şahitten başka kimsenin bulunmasını istemediklerini bildiği için bütün davetlilere rağmen Bahri Doğru, onları reis odasında beklemekte israr etti.

Belediye Reisi Naci Kodanaz, Galip Beyin kızına karşı beslediği hürmet ve memuriyeti sıralarında Sermede karşı duyduğu sempati için nikâhı bizzat kıymak arzusunu göstermişti. Evrakı, dosyaları tetkik ettikten sonra vakur bir sesle genç kadına icabeden sualleri sordu, genç kadın susuyordu. Hepsi bekliyorlardı. Saniyeler geçiyor, o ağzını açıp bir türlü cevap veremiyordu.

Eski çağlarda imamın önünden kaçan kızlar, çıldırasıya sevdiği adamla evleneceği dakikada ruhî bir buhranla saadetini ayak altına alıp çekilen kadınlar gözlerinin önünden geçmeğe başladılar.

O da hiçbir şey söylemeden çekilip gitmek, yollara düşmek istiyordu. Onun arkasından nasıl perişan olacağını, memleketin diline düşeceklerini hesaba katmadan serbest kalmak, ufuklardan ufuklara dolaşmak arzusu içinden taşıyordu. Kuytu ormanlarda kaybolan rüzgârlar, yakıcı güneş altında uçan sular gibi gözlerden silinmek istiyordu.

Reis, sualini tekrar etmek mecburiyetinde kaldı. Sermed alnında toplanan ter damlalarını silmek için mendilini çıkardı. Mahir garip arzularını, müphem duyuşlarını, zaman zaman gayrı tabiî denecek kadar manasını değiştiren düşünüşlerini bildiği genç kadının bir iskandal çıkarmasından ürkmeğe başladı. Âfetin kaşları çatılmış, gözlerinde şimşekler belirmişti. Titrek ve ürkek bir ses nihayet:

"Evet,, diye karşılık verebildi.

Şimdi Reis, Sermede soruyordu. Kibar ve zeki adam, genç kadının ince duyguları karşısında aynı inceliği göstererek: "Nahide hanımı bugünkü medenî halile zevceliğe kabul ediyor musunuz?,, diye sormuştu. Mütehalik ve saadetle dolu bir ses: "Evet, evet,, diye harekete geldi.

Sonra herşey, o anda bütün bir hayat düğümü tamamlanmış oldu.

Çabucak tebrikler başladı. Çavuş, şeker tabağını önce yeni evlilere uzattı. O anda Bahri Doğruyu karşılarında buldular:

— Evlenmek, biraz da ölmektir, diyenlere rağmen ben tamamile başka türlü söyleyeceğim; dedi. Benim iddiam başkadır. Evlenmek, yaşamağa başlamaktır çocuklar. Haydi mesud olun. Bizim gibi, bütün yekdiğerlerine tam bir gönül ve tam bir inanla bağlananlar gibi mesut olun. Merdivenlerden acele acele indiler. Vaktin darlığını düşünerek otomobil hazırlatmışlardı. Halbuki iki arkadaş arabayı bu gibi gezintilerde daima tercih ederlerdi.

Mahir, o saat için fevkalâde mühim bir işi olduğunu söyleyerek otomobil kapısının önünde onlarla vedalaştı. Çabucak gözden kaybolan yolcuların arkasından genç adam uzun uzun baktı.

İçinde derin, mahiyeti güç tahlil edilir bir acı vardı. Onların hayatî bağlarına şahit sıfatı ile karışmış, bu aşkın ve bu evlenmenin resmî tarihi üstüne imzasını atmıştı. Garip tesadüflerin, muğlâk ruhî tecellilerin karşısında genç adam kendisini bir an pek âciz ve tesellisiz hissetti. Sonra, yine birçok defalar yaptığı gibi omuzlarını silkerek Millî kuvvetler caddesinde yürümeğe başladı. Biraz sonra kendini kırlarda buldu. Bu nefis, durgun eylûl ahşamı, biten bir hayatın sonu gibi göründü ona.

Ötekiler çabucak Necati bey öğretmen okulunu, memleket hastanesinin çamlı, çiçekli bahçesini arkada bırakarak Ziraat bahçesine yaklaşmışlardı. Şose kıyısında pencerelerinin kapakları sımsıkı örtülü ev de arkada kalmıştı. Galip beyin öldüğü ev...

Ziraat bahçesinin bir koru halini alan giriş yolu üstünde hep birden yürüyorlardı. Çocuklar, Mebrure ile onları kameriyede bekliyorlardı. Emel bir solukta kendini Nahidenin kucağına attı:

— Benim canım Nahide ablacığım. Benim güzel ablacığım.

Mebrure bütün maharetini toptan göstermeğe karar vermiş gibi idi. Gayet nefis bir kır sofrası hazırlamıştı. Şimdi masanın etrafında pervane gibi iş görüyordu. İnce çiçekli, uçuk penbe sofra örtüsü çam iğneleri ile süslenmişti. Bu girift motifler tetkik edilince "Nahide ile Sermedin saadeti,, cümlesi okunuyordu. Bunu Âfet düşünmüştü. Çatal, bıçak takımı pırıl pırıl parlıyor, kovalarda bira şişeleri buzlaşıyordu. Eylûlün sıcak ve pek durgun akşamlarından biri idi. Yaprak bile kımıldamıyor, ufuklarda uçuk, tatlı renkler titriyordu. Yeşili solmıyan ağaçlar altında, güzelliklerini kışın bile kaybetmiyen çiçekler arasında idiler.

Yemek listesi Nahidenin sevdiği şeylerle pek zengin bir şekilde hazırlanmıştı. Âfetin manalı bakışları ve sözleri, Bahri Doğrunun nükteleri, şakaları olmasaydı, çocukların şakrak neşelerine kendilerini kaptırmasaydılar, belki ikisi de bir lokma bir şey yiyemiyeceklerdi.

Mebrure bile, gece kalmıyacakları için sitem ediyor, çocuklar ellerine sarılarak durmadan «ne olur, hiç olmazsa bir hafta kalın!» diye yalvarıyorlardı.

Nahide: —Yine geliriz, diyordu. Daha uzun oturmak, birçok gezintiler yapmak üzere yine geliriz. Fakat şimdi kalmamızın imkânı yok.

Âfet, arkadaşının gözlerinin içine baktı. Bu bakış manalarla dolu idi. Bahri Doğru hafif hafif gülümsiyordu. Karı koca içlerinden "onların biran evvel yalnız kalmak, ilk saadet gecelerini başbaşa geçirmek arzusunda oldukları,, düşünüyorlardı.

Halbuki Nahide böyle düşünmiyordu. Beraberlik dakikalarını mümkün olduğu kadar uzaklaştırmak, ilk günlerin yabancılığını yollarda geçirmek istiyordu. Bu gece Bursa, Yalova yolu ile İstanbula gideceklerdi. Ve belki İstanbulda fazla kalmadan daha uzun bir seyahate çıkacaklardı. Yolculuklardan, tanıdıkları memleketlerden, konuşuyorlardı ki Nahide gözleri rüyalarla dolu olarak konuşmağa başladı:

— İslâhiyeyi çok severim, diyordu. İki yaz tatilimi orada geçirdim. Babam, teftiş mıntakası Adanada iken yazları orada geçirmek imkânını bulmuştu.

Bahri Doğru:

— İslâhiye çok sıcak ve sıtmalıdır değilmi? diye sordu.

Genç kadın gülerek:

— Kasabanın yakıcı sıcağı ile sıtma mikrobunu büyük bir hamaratlıkla taşıyan sivrisinekleri şüphesiz pek meşhurdur. Fakat billûr gibi suları, serin rüzgârlı, taptaze havası ile yaylâları onlardan çok daha meşhur olsagerek.

Daha Mayısta zabit aileleri, askerler arasında göç başlar. Ben daima hazıra konardım. Gittiğim zaman Alay yaylâya çıkmış, haymeler kurulmuş, çadırlar serilmiş olurdu. İlk gidişimde memleketi çok yadırgamıştım. Bana öyle gelmişti ki tren soluğu kesilmiş olduğu için gelişigüzel ovaların ortasında bir müddet durmuş, sonra alıp başını gitmişti. Görünüşte ne ev, ne çarşı, ne hareket vardı. İlk intibaım pek kötü idi. Arnavut kaldırımlı uzun ve gayet pis bir çarşı, yolsuz, sokaksız bir kasaba, kırların üstüne gelişi güzel ve teker teker kondurulmuş çerden çöpten evler. Toprak odalarına serilen hasırların, kilimlerin altında bir müddet sonra mantarların bittiği görülür. Rutubet okadar fazladır. Bu evlere pencere açmak lüzumunu hissetmemişlerdir. Pencereli olanları ise insanı büsbütün güldürür. Delikten farksızdırlar. Çünkü kiremitin belki adını bilmezler. Yağmur boşanınca çok defa evlerin içinde şemsiye ile oturmak icabeder.

Yerli halkın gözleri kan içinde ve çapaklıdır. Erkekler, kadınlarını eskiden madenî dedikleri altınlarla satın alırlarmış. Kadınlar, alınlarının üstüne taktıkları altınları, ince örgüleri, topuklarını döven şalvarları ile cidden görülmeğe şayandırlar.

Âfet hararetle konuşan arkadaşının arzusunu sezmekte gecikmedi:

— Korkarım ki balayı seyahatını o güzelim yerlere kadar uzatacaksın diye sordu.

Nahide heyecanla:

— Çok isterim, diye karşılık verdi. Belki tabiatın en güzel dekorlarından biri de Adana ile İslâhiye arasındadır. Trenin penceresinden durmadan değişen güzelliklere bakarken insan kuş olup bu billûr gibi akan sular başında, dalları biribirine dolanmış ulu ağaçlar gölgesinde, gözleri karartan uçurumlar karşısında yaşayamadığına eser eder.

Nereye bakılsa bir akar su görülür. Ya kayadan kayaya çarpa çarpa köpüren, ya iki sıralı ağaçlar arasında süzülen, yahut ta yolunu şaşırmış bir süt gibi dolana dolana akan sulara rastlanır.

Hem İslâhiye şimdi hiç te size anlattığım gibi değildir. Dekor tamamile değişmiştir. Şimdi orası adeta minimini bir şehircik, temiz, beyaz, ileri bir memlekettir.

Söz Balıkesirli Kemal Paşaya intikal etti. Orada Liva Kumandanı iken nasıl çalıştığını konuşmağa başladılar. Yaptırdığı Orduevi, zabitan mahallesi, çocuk bahçesi ayrı ayrı üzerinde durmağa diğer eserlerdendi.

Nahide gülerek:

— Orijinal bir adamdır sizin hemşeriniz, diye Bahri Doğrunun yüzüne baktı. Enerjik olduğu kadar ince bir zevk sahibidir de. Oraya ikinci gidişimde memleketteki değişikliği görünce çok şaşırmıştım. Birkaç yıl içine sığdırılabilecek işler değildi çünkü ortaya çıkan şeyler.

Eşekler, tavuklar bile disiplin altına alınmışlardı.

Nahidenin şaka yaptığını zannederek kahkahalarla güldüler. O tekrar konuştu:

— Ciddî sölüyorum. Bu bir hakikattır. Zabit evleri geniş bir kare etrafında ikişer ikişer yapılmıştır. Ortadaki geniş saha çocuk bahçesidir. Kümesler ve sebze bahçeleri evlerin arkalarında bırakılmıştır. Evler bir salon, iki oda, bir mutfak ve banyodan ibarettir. Ön cephelere ancak çiçek saksıları konur. Çamaşır asılamaz. Tavuklar kümeslerinden çıkıp salına salına dolaşmağa mezun değildirler. Kömür, odun yükleri ile daimî yolculuklarını yapan eşekler, yüklerini arka sokakta bırakmağa mecburdurlar.

Âfet:

— Ciddî mi söylüyorsun Nahide? diye sordu.

— Gayet ciddî. Bu sayededir ki kumandan muvaffak oldu. Pislikten, kokudan, karasinek fırtınalarından geçilmeyen çarşının yüzü temizlendi. Yiyecek eşyası cam kapaklı dolaplara yerleştirildi. Satıcılar tırnaklarını sık sık kesmeğe, halk göz hastalıklarını tedavi ettirmeğe mecbur oldu. Doğru söylemek lâzım gelirse, memleketin imarında ve temizliğinde kumandanın çok mühim rolü vardır.

— Arkası var —

2 — Yeşilköye gelen Türkkuşu tayyarelerinin kıymetli öğretmenleri:
1 — Naciye Toros, 2 — Edibe Sayın, 3 — Muzaffer Sel, 4 — Sahavet Yılmaz.

TÜRKKUŞU ve GENÇLİK

●

Yazan:
İLYAS TUNÇARSLAN

●

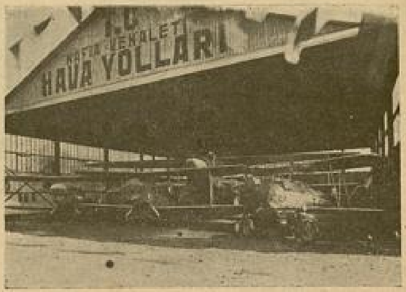

Bugün; Türkkuşunda, mesleklerine ve memleketimizin müdafaası ülküsüne candan bağlı kız ve erkekten mürekkep bir gençlik yetişiyor.

Türkkuşu; talebelerine bir anne şefkati ile sarılarak, onlara içinde kıymetli vatan gençlerinin yetişip birer kahraman olacakları sahadır.

Türk Hava Kurumu; bu teşkilâtı kurmakla, memleket için, tarakki ve medeniyet için nasıl çalıştığını bilfiil isbat etti.

* * *

Yarına havacı bir nesil hazırlamakta olan "Türkkuşu„ çalışmalarına daima artan bir hızla devam etmektedir.

Birkaç ay evvel buraya intisap eden genç talebelerin hocalarile birlikte, Yeşil tayyare bölüğü uçuş alayında paraşütle atlayışlarını, bir kişilik plânör ve tayyare ile yaptıkları yüksek akrobasi hareketlerile filo halindeki uçuşlarını geçenlerde İstanbul halkı ile birlikte seyrederek memnun kaldık.

Bugün; Türkkuşunda, mesleklerine ve memleketimizin müdafaası ülküsüne candan bağlı kız ve erkekten mürekkep bir gençlik yetişiyor. Bu gençleri mesleklerine karşı olan bağlılıktan dolayı tebrik ederiz.

Türkkuşu:

Memleketimizde, havacılığın inkişaf ve terakkisinde canla, başla çlışıyor. Türk milleti, Türkkuşunun bu faaliyeti ile bihakkın iftihar edebilir. Şunu da şükranla arzedelim ki, gençlerimizin havacılığa karşı olan alâkaları günden güne artmaktadır.

Bu yıl Türkkuşuna kaydolunan liselilerin sayısı [1074] dür. Son altı ay içinde paraşüt kulelerinden "1062„ gencin atladığını, plânörlerle de (7386) gencin uçuştuğunu Türk Hava Kurumu Genel Başkanı, Merkez Hey'eti toplantısında söyledi.

Memleketimize, bu teşekkülü kazandıran "Türk Hava Kurumu„ Türkkuşuna, (27) tayyare, (154) plânörle bir plânör fabrikası hediye etmiştir.

Plânör fabrikasında: bugün on altısı bir ve iki kişilik akrobasi plânörü olmak üzere muhtelif tipte (32) plânörle bir mektep ve müteaddit hangarlar yapılmaktadır.

Türk Hava Kurumu;

Bugüne kadar (69,719,026) lira gelir temin etmiş ve bununla Ordu Hava kuvvetlerine elli milyonluk bir yardımda bulunmuştur.

Hava kurumu, yine bu yıl içinde İstanbul - İzmir - İnönü - Bursa'da birer Motörsüz Türkkuşu kampı açacaktır.

Hava Kurumunun bundan sonraki faaliyetinde muvaffak olabilmesi ancak muhterem vatandaşlarımızın kıymetli muavenet ve müzaheretlerile, kabil olabilecektir.

Tayyare — Kuvvet

Hayatta, zayıfların daima ezilmeğe mahkûm olduğunu binbir felâketli tecrübe geçirerek anlayan asil Türk, artık iyice öğrendi ki yaşamak için kuvvetli olmak lâzımdır.

Asrımız, hava asrıdır. Fennin tayyarecilik âleminde kazandığı Zafer, cihanşumûl bir ehemmiyeti haizdir. Havalarına hâkim olan milletler, yalnız topraklarının müdafaasını değil, memleketin fen, ve iktisadî sahasında da üstünlüğünü temin etmiş oluyorlar.

Bunun için kuvvet derken, aklımıza derhal "Tayyre„ geliyor. Milletimizin muhabbet ve heyecanından aldığı kudretle muntazaman gayesine doğru yürüyen Türk Tayyare Cemiyeti teşkil ettiği "Türkkuşu„ kampı ile, göklerimizin müdafaası, ve memleket tayyareciliğinin inkişafı için uğraşan yegâne bir müessesemiz olduğunu, Türkkuşu talebesinin Yeşilköy Hava kumandanlığı uçuş meydanında yaptıkları muvaffakıyetli vazifeler, bir kere daha anlatmıştır.

Bu Cemiyetimizin kuvvetlenmesi, milletimizin kuvvetlenmesi demektir.

Kutupları dolaşan, Amerika'yı Avrupa'ya bağlayan tayyareyi bir yandan cehennemî bir ölüm makinesi haline koymak için uğraşırken, öte taraftan fennî ve iktisadî muvaffakıyetler için mühim bir âmil yapan garp medeniyetinin bu kıymetli mesaisine karışmak bizim için bir zaruret haline girmiştir. Yarın telâfisi mümkün olmıyan mahrumiyetlere, kan ve can zayiatına katlanmamak için Türk Hava Kurumuna yapabileceğimiz yardımları ihmal etmemeliyiz.

1 — Geçenlerde şehrimize gelen Türkkuşu talebesinden Mehmed'in paraşütle atlayışı, ve kıymetli tayyarecilerimizden Teğmen Burhan tarafından paraşütün çözülmesi:

20 inci Asırda En Büyük Harplar:

Karada ve Denizde Değil

Havalarda Olacaktır.

MUVAFFAK OLMUŞ BİR MÜESSE:

EDİRNE KIZ ENSTİTÜSÜ

Yazan :

KADRİ OĞUZ

Edirne Kız Enstitüsü ders senesi sonu münasebetile hazırladığı sergiyi bugün Bayan Maide Dirik, Başmüşavir Sabri, vali Ferit ve refikalarile seçkin bir davetli huzurunda halka törenle açtı.

Genç kızlarımızın bir senelik çalışmalarının semeresi olan bu sergi, san'at, estetkik ve ev ekonomisi bakımından görülecek bir eserdir. Daha üç sene evvel Umumî Müfettişliğin teşebbüsü üzerine Edirne halkının, Partinin ve Maarif Vekâletinin müşterek yardımlarile Akşam Kız San'at okulu olarak kurulan ve geçen sene kadrosu genişletilmek ve idaresi birleştirilmek suretile yanıbaşında Halk Partisine ait daha iki binanın bu işe tahsisile enstitü hayatına giren bu kültür ve sanat yuvasının bir senelik çalışmalarının böyle emsalsiz bir sergi ile teşhiri, muhitte çok iyi bir tesir bırakmış ve halkın müesseseye olan rağbet ve bağlılığını bir kat daha arttırmıştır. Enstitü, yalnız moda, dikiş ve evidaresi öğretmekle kalmıyarak Vekâletin tesbit ettiği riyaziye, tarih coğrafya, yurdbilgisi.. gibi dersleri de tedris etmek suretile buraya devam eden kızlarımızın bilgilerini de arttırmakta ve genç kızlarımızı ev kadını, hayat kadını yaparak büyük sosyal bir davayı tahakkuk ettirmektedir.

Altı oda ve bir de salon üzerine tertip edilmiş bulunan bu güzel sergiyi Vali Ferid, kapıdaki kordeleyi keserek açtıktan sonra sağdaki odaya girildi. Burası Akşam Kız sanat kısmının vücude getirdiği eserlerle bezenmişti. İç çamaşırlarından, zarif blûzlardan, manto, eteklik, çocuk elbiseleri ve tayyörlerden tutunuz da gelinlik, tuvaletlere varıncaya kadar herşey vardı. . İkinci, üçüncü, dördürcü odalarla diğer binada iki oda bir salon üzerine tertip edilmiş serginin devamında muhtelif şapkalar, renk renk ve çeşit çeşit sun'i çiçekler, eldivenler, çantalar, kemerler, yastıklar, abajurlar, gecelikler, kimonalar, röbdöşambrlar, pijama ve gömlekler, yastıklar, çocuk elbiseleri, ve muhtelif nakışlardan başka evidaresi kısmında da tanzim edilmiş güzel bir çamaşır dolabı, lâvantalar, kirli çamaşır torbaları, yıkanmış yün erkek pantolon ve gömlekleri, boya ve lekeleri çıkarılmış muhtelif ev eşyası, örgüler, yamalar, ilik nümuneleri, ovulmuş bakır, pirinç ve sair madenî eşya, asrî bir mutfak dolabı, ev kadınının temizliği için güzel bir ecza dolabı, muhtelif likörler, hindistancevizi, badem ezmeleri, çeşitli fondanlar, reçeller, şuruplar, gatolar, küçük büyük pastalar, bisküviler, tuzlular, rololar, hülâsa bir ev kadınının bilmesi icabeden herşeyin en güzel örnekleri..

Sergi gezildikten sonra salonların birinde davetlilere bir limonata ve pasta ziyafeti verildi. Bunu müteakip Vali Ferit, söz alarak okulun ve enstitünün kısa bir tarihçesini yaptı ve başta Kâzim Dirik olmak üzere bu kıymetli müessesenin kuruluşunda alâka ve yardımları geçen zevat ve müesseseleri şükranla anmış, müdür bayan Neyir ve arkadaşlarını kıymetli müesseselerinden dolayı tebrik etti.. Vali Feritten sonra lise müdürü ve Maarif müdür vekili Cemal söz alarak enstitülerimizin maksat ve gayelerini, bu müesseselerin memleketimiz için çok hayatî bir ehemmiyeti haiz olduğunu ve Edirnenin böyle bir müesseseye kavuşmakla kadınlığımızın elde ettikleri büyük kazançları, heyecanlı bir lisanla tebarüz ettirmiş; talim ve tedris heyetine teşekkür etmiştir. Merasime, söylenen nutuklara rahatsız bulunan müdür ve arkadaşları adına evidaresi muallimi bayan Azmiye teşekkür ile nihayet verilmiştir. Sergi halk tarafından büyük bir rağbet görmüştür. Her gün binlerce kişi tarafından ziyaret edilmektedir.

Enstitü, yalnız moda, dikiş ve evidaresi öğretmekle kalmıyarak Vekâletin tesbit ettiği riyaziye, tarih, coğrafya, yurdbilgisi.. gibi dersleri de...

Yıkanmış yün erkek pantolon ve gömlekleri, boya ve lekeleri çıkarılmış muhtelif ev eşyası, örgüler yamalar, ilik nümuneleri.

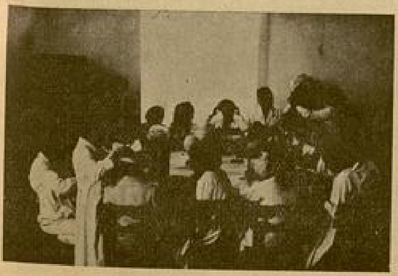

İç çamaşırlarından, zarif blûzlardan, manto, eteklik, çocuk elbiseleri ve tayyörlerden tutunuz da...

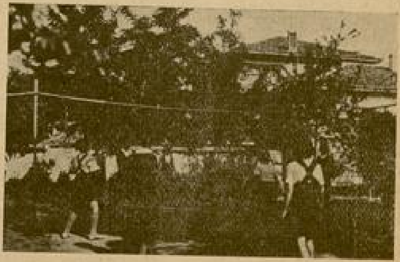

Kız san'at okulu olarak kurulan ve geçen sene kadrosu genişletilmek ve idaresi birleştirilmek suretile yanıbaşında Halk Partisine ait daha iki binanın bu işe...

PREVANTORYUMDA BİR PAZAR GÜNÜ

Yazan : Enver Naci GÖKŞEN

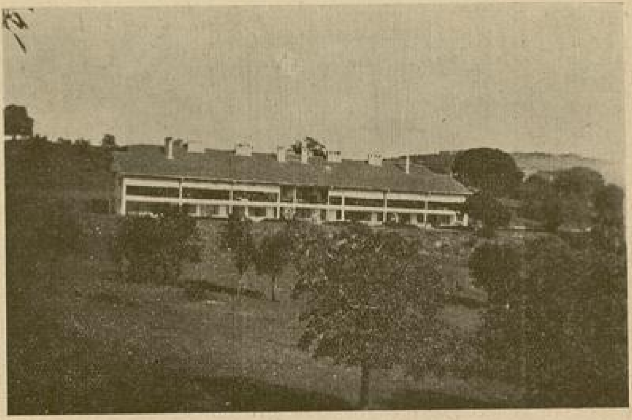

Uçsuz bucaksız ağaçlıklı bir bahçe içinde arkası Çamlıcoya, önü Marmaraya bakan, birbirine oldukça yakın üç büyük bina...

Uçsuz, bucaksız ağaçlıklı bir bahçe içinde arkası Çamlıcaya, önü Marmaraya bakan, biribirine oldukça yakın üç büyük bina...

İşte burası Maarif Vekâletinin Valdebağındaki prevantoryom ve sanatoryomudur.

Bu hayırlı müesseseye gösterdiği alâka ve ihtimamdan dolayı Maarif Vekâleti ne kadar alkışlansa yeridir. Bütün bir ders yılı uzviyetini yorarak, yıpratarak yurdun muhtelif köşelerinde çalışan tedavi ve istirahata muhtaç öğretmen ve talebelere kucağını açan bu müessese, merhum Mustafa Necatinin Maarif Vekilliği zamanında kurulmuştur. O zamandanberi de büyük bir itina ve ciddiyetle çalışmaktadır.

Doktorlar hastalarını, evlâtları gibi tanıyorlar ve dertlerini biliyorlar. Hasta erkek talebe ve muallimlerin, kız talebe ve muallimlerin doktorları hep ayrı.

Geçen pazar günü müesseseyi, hastasını yoklamağa gelmiş bir ziyaretçi gibi gezmek, dolaşmak istiyordum. Fakat eski müdür dahiliye mütehassisi Zeki beyin o gün nöbetçi olduğunu öğrenince, âşinalığımdan ve kendilerine olan hürmetimden cesaret alarak yanlarına gittim.

Kapıdan girince sağa düşen geniş idare pavyonunun büyük doktor odası... Duvardaki hoparlörden güzel bir müzik içeri yayılıyordu.

Doktor işaret etti:

— Burada çalınan bir plâğı veya herhangi bir merkezden alınan radyo neşriyatını, hastalar yattıkları yerlerde dinlerler. Muayyen zamanlarda bu hoparlörler işler...

Müessese günden güne tekemmül ve inkişaf ederek memleketin ihtiyacını karşılamağa çalışmaktadır. Ben müessesenin idaresini aldığım zaman, bir senede (160) hasta girip çıkmıştı. Son senede ise sekiz ay zarfında 480 hasta..

Üzeri asmalarla örtülü güzel bir asfalt yoldan yürüyerek müessese binalarını gezmeğe başladık.

Soldaki ahşap pavyonlarda talebe, muallim kadın hastalar yatıyor.. Solarium...

İdare binasından yapılan plâk neşriyatı adım adım bizi takip ediyordu. Bahçe ve binalar beste ve nağme dolu..,

Yol üzerindeki ilk bina «kadınlar kısmı» dır ki, Sultan Azizin annesi için yapılmış bir köşktür. Geniş çifte merdivenlerden çıkıldıktan sonra temiz, pırıl pırıl bir salon geliyor. Duvarda o günkü hasta adedini, hava vaziyetini gösterir bir levha asılı. Bu gün kadınlar kısmın da 53 hasta var...

Tatil, prevantoryom mevsimidir. Dersini bitiren talebe ve öğretmen parti parti oraya gelmeğe başlar. Bilhassa temmuz ve ağustos aylarında müessesenin kadrosu azamî haddini bulur. Kadınlar kısmına 100 - 120, erkekler kısmına da 90 hasta alınabilir.

Doktorla beraber "kadınlar kısmı„ nı geziyoruz. İlk girdiğimiz koğuşta ekseriyeti minimininiler teşkil ediyor. Aralarında birkaç da ablaları var... Yavruların yastıkları, battaniyeleri üzerinde bebekleri, oyuncakları duruyor.

Bazı genç kızlar karyolalarının başuçlarına fotoğraflar asmışlar. Bir genç hastanın tepesinden Şirley gülüyor, Şarl Buvaye düşünüyor.. Hemen her karyolanın üstünde bir gazete veya mecmua var.

Ufak hücrelerden birinde yatan bir talebe hastaya doktor soruyor:

— Geleli kaç kilo aldın?
— On dokuz!
— Memnun musun?
— Çok memnunum...

Sevimli, zayıf başka bir talebenin önündeyiz. Odasına girdiğimizi görünce yatağında doğruldu:

— Nasılsın?
— Teşekkür ederim doktor bey!
— Kaç kilo aldın!
— Üç..
— Karnın ne kadar indi?
— Üç santim.
— Bu gün ziyaretcin geldi mi?
— Tam yedi kişi geldi.
— Hararetin nasıl?
— Düştü.

Mektepte hocasının karşısında imiş gibi mütebessim ve memnun:

— Ziyaretcim geldiği zaman hararetim düşüyor, doktor bey, dedi, bu gün yedi kişi geldi, hiç hararetim yok. Nabzım da tabiî. Geçen sefer dört kişi gelmişti, hararetim yoktu ama, nabzım biraz çıkmıştı.

Bu saf nükteye hepimiz gülüşüyoruz.

Kadınlar kısmına uğrayan asfalt, bizi birkaç dakika sonra erkekler pavyonuna ulaştırdı. Buranın adı "Mustafa Necati pavyonu„ dur. Altlı, üstlü, vapur güvertelerini andırır bir yapı. Üst katı tamamile yatakhanelere ve umumî istirahat yerine hasredilmiş. Binanın Marmaraya bakan cephesi, bir baştan bir başa karyolalar sıralanmış, geniş ve önü açık bir koridor halinde. Burası umumî istirahat yeridir. Hastalar sabahtan akşama kadar burada temiz hava kürü yaparlar. Prevantoryomda bu koridorun adı sadece (kür) dür.

Açık hava kürü, havanın rutubet derecesi müsait olduğu takdirde, kış,

Tedavi ve istirahata muhtaç öğretmen ve talebelere kucağını açan bu müessese.

Buram buram kar yağarken bile hastalar orada battaniyelerini ağızlarına kadar çekerek karyolalarında yatarlar.

yaz yapılır. Buram buram kar yağarken bile hastalar orada battaniyelerini ağızlarına kadar çekerek karyolalarında yatarlar.

Kür yerinin arkaları hep camlı yatakhanelerdir. Gece her zaman için içeride yatılır.

Burada da bir pavyon takvimi var: Hava suhunet ve rutubet dereceleri, talebe ve muallim hasta mevcudu, kürün içeride veya dışarıda yapılacağı yazılı. Bu gün 72 erkek hasta var...

Doktor, bir baba şefkat ve muhabbetiyle hastalarının hatırlarını soruyor, bazen hafif nüktelerile onların dudaklarında neşeler yaratıyordu.

M. Necati pavyonunun alt katında yeni, mükemmel bir röntken dairesi yapılmış, bir de bakteriyoloji lâboratuvarı var.

Bu gün, dışarıda yatmağa çıkmalarına müsaade edilmemiş hastaları yatakhanelerinde yokluyoruz. (Prevantoryom mektep - hastahane karakterinde bir müessese olduğu için yatılan yerlere koğuş diyemiyorum).

Bir talebe, odasında kitap okurken uyuyakalmış, kitabile başbaşa yatıyor.

Diğer bir odada kitarı ayak ucunda bir kenara atılmış genç bir talebe daha...

Revir. Muhtelif hastaların yattığı yer... Bacağı alçıda birkaç hasta ile müşahede altında bulunan bir iki talebe var.

Sanatoryom:

Maarif Vekâleti, Prevantoryum müessesesi dahilinde ve oranın idaresine bağlı bir de (Talebe ve Muallim sanatoryomu) inşa ettirmekte idi. Binanın henüz bir kısmı ikmal edilir edilmez 1939 yılı ile beraber hasta kabulüne başlandı.

Sanatoryom (M. Necati pavyonu) nun biraz ilerisinde..

Doktor, Sanatoryomun bugünkü ve yarınki durumlarını izah etti:

— Şimdi, kadın ve erkek 44 hastamız var. İleride bütün binalar bittiği zaman kadrosu 120 yataklı olacaktır.

Sanatoryomun, Prevantoryoma bu kadar yakın yapılması biraz münakaşayı mucip oldu. Fakat böyle olmakta hiç bir mahzur yoktur. Bu bina ile diğer binalar arasında kat'iyen ihtilât olmaz. Mutbakta pişen yemekler Sanatoryoma ait kaplarla gelir ve kap, çamaşır.. ne olursa olsun hiç birşey bu binada yıkanmadan, temizlenmeden dışarı çıkmaz. Balgamlar ve eşyalar son sistem makine ve malzemelerle temizlenir.

Her yer basmağa kıyılmıyacak kadar temiz.

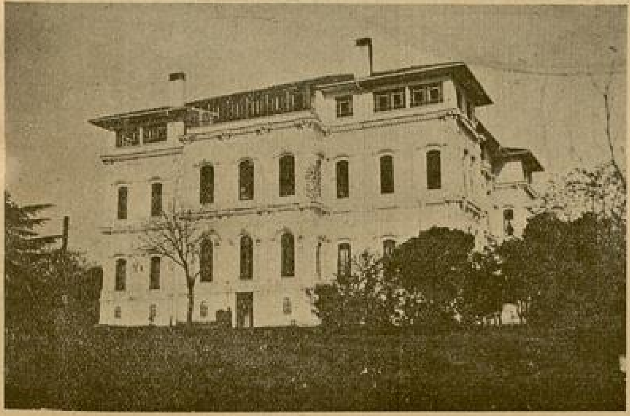

Prevantoryom binasının uzaktan görünüşü

Bay Zeki beni doktor odasının balkonuna davet ediyor. Uzayıp giden yeşilliklere ve Marmaranın mavi enginliğine baktım, baktım. Doyulmaz güzellikler...

İkişer kişilik, taraslı hasta kabinelerini geziyoruz. Bazı hastaların ziyaretçileri gelmiş, neş'eleri yerinde..

Yanaklarından kan damlıyan, pehlivan gibi, olgun bir delikanlıya doktor hatırını sorduktan sonra:

— Geleli kaç kilo aldın? dedi.

— 25 kilo!

Şaşırdım, kaldım.

— Kaç aydır burada? Dedim. Delikanlı gülümsedi:

— Beş aydır.

İçimden bir hesap yapdım: Beş ayda yirmi beş kilo, ayda beş kilo eder. Haftada 1250 gram, günde aşağı yukarı 175 gram!..

Kadınlar kısmına geçiyoruz. Hastalar umumî istirahat yerindeler. Her tarafta mutlak bir sükûnet var.

Hastalar Bahçede

Hastaların hemen hepsi genç kızlar. Sessiz, sâkin karyolalarına uzanmışlar, kendilerini dinliyorlar. Gülüp oynayacak bir çağda böyle menfur bir hastalıkla mücadele etmek bazılarının gözlerinde melâle benzer bir iz bırakmış, fakat hepsi de iyi olacaklarından emin görünüyorlar.

* * *

Doktorlardan ayrılarak Praventoryomun emekdar nezaretçi muallimi Niyazi Güvenle hem vedalaşmış, hem de Prevantoryom programını almak için tekrar Mustafa Necati pavyonuna uğradım.

"Nezaretçi muallim" ve "proğram"! Bir hastaneden ziyade bir mektepte bulunması icabeden şeyler... Sırası gelmişken bunlara da işaret edivereyim.

Prevantoryomun kadınlar ve erkekler

Arkası 13 üncü sayfada

BOŞANDIKLARI İLE TEKRAR EVLENENLER EVVELÂ NİÇİN BOŞANIYORLAR SONRA NİÇİN EVLENİYORLAR?

Bir Amerikan Profesörü Son Derece Dikkate Şayan Bir Tetkikat Yaptı

Evlenirken yapılan bir hatayı tashih demek olan boşanma, birçok münakaşa mevzuu olmuştur. Fakat boşanırken yapılan hatayı tashih demek olan, aynı kimse ile ikinci defa olarak evlenme, üzerinde fazla durulmamış bir meseledir. Halbuki, bu tarzda evlenmeler zannedildiğinden pek çoktur.

Los Ancelesteki "Aile münasebatı müessesesi,, nin tetkiklerine nazaran, boşandıktan sonra aynı kimse ile evlenenler eskisinden de, boşandıktan sonraki hayatlarından da daha mes'ut olduklarını söylüyorlar.

Bir Amerikan profesörü de bu mesele üzerinde tetkikat yapmış, gerek ahbapları, gerek üniversitedeki talebeleri vasıtasiyle, boşandıktan sonra tekrar evlenenleri birer birer tesbit etmiştir. Profesörün bu tarzda, 200 çiftin hayatlarını tetkik ederken, bazılarının dört kere ayni kimse ile boşanıp evlenmiş olduğunu görmüştür...

Profesör Paul Popenoe, tetkik ettiği evlenme, boşanma hâdiseleri arasında hakikaten çok dikkate değer neticeler çıkarıyor.

Boşandığı erkek veya kadınla tekrar evlenen bu 200 kişiden (içlerinde aynı kimse ile dört kere evlenip boşanmışlar da var) 96 sı (yani yüzde 48 i) son defa evlendikten sonra mes'ut bulunuyor. 29 u (yani yüzde 15 i) vaziyetlerini farksız görüyor. 75 i (yani yüzde 37 si) yine mes'ut olmadıklarını söylüyor.

Bu 200 kişinin ekserisi ilk defa olarak, evlendiklerinden beş sene sonra ayrılmışlardır. Üçte biri, evlendikten sonra ancak iki sene geçinebilmişlerdir. Dörtte biri ise on sene beraber yaşadıktan sonra boşanmışlardır.

Görülüyor ki, zannedildiği gibi, boşandıkları ile tekrar evlenenlerin ekseriyetini, uzun müddet beraber yaşamış olanlar teşkil etmiyor. Aksi de doğru değil, yani, boşandıkları ile tekrar evlenenlerin ekseriyetini, ilk evlendiklerinden pek az sonra boşananlar da teşkil etmiyor. Ekseriyeti teşkil edenler 5 sene gibi, ne pek çok, ne pek az beraber yaşamış olanlardır.

Bunlar bize gösteriyor ki pek çabuk ayrılanlar, geçinemiyeceklerini derhal anlayıp boşananlardır. Bir daha da aynı kadın veya erkekle evlenmeleri ihtimali pek fazla değil. On sene gibi uzun bir müddet beraber yaşıyan karı kocanın boşanmasına ise herhalde çok ciddî bir sebep var. Onların tekrar evlenmeleri ihtimali ötekilerden daha az.

Halbuki, ikisinin vasatisi olarak, beş altı sene sonra boşananlar, bir kere, bu kadar sene beraber yaşadıkları için, oldukça iyi anlaştıklarını gösteriyorlar. Boşanmaları da herhalde bir hata olacak ki, çok geçmeden bu hatalarının farkına varıyorlar, tekrar evleniyorlar. Bunların birçoğu bir daha ayrılmıyor. Fakat bazıları, ilk boşanışlarında olduğu gibi ikinci defa evlenişlerinde de hata etmiş olacaklar ki, tekrar boşanıyorlar. Lâkin bunlar arasında bir üçüncü defa evlenenler de var.

Biribirinden boşananlar, tekrar evlenmeden evvel, aradan ne kadar bir müddet geçiyor?

Amerikan profesörü bunu da tetkik etmiş. Aldığı neticeye göre, ilk boşanışla ikinci evleniş arasında geçen zaman vasati olarak 3 senedir. Bunların ancak üçte biri, bir sene kadar ayrı kaldıktan sonra evleniyor. Fakat, otuz sene, hattâ elli sene sonra tekrar evlenen çiftler gibi pek garip haller de var!

Buradan yine yukardaki neticeye varacağız:

Boşandıktan sonra, eski karısı veya kocası ile evlenenlerin çoğu bu mesele üzerinde oldukça uzun bir müddet düşünmüş olanlardır. Boşandıktan sonra daha bir sene geçmeden tekrar evlenenler nisbeten azdır. İhtimal bunlar, ilk defa evlendikten bir iki sene sonra ayrılanlardır. Evlenirken iyi düşünüp taşınmadıkları gibi, boşanırken de aynı şekilde hata etmiş ve tekrar evlenmiye karar vermişlerdir.

Amerikan profesörünün tetkiklerine göre tekrar evlenenlerin hemen hemen yarısı mes'ut oluyor. Aceba bu mes'ut olanlar hangileri?

Profesör P. Popenoe'nin istatistikleri bunu da gösteriyor ve buada da yine ilk neticeye varıyoruz:

İkinci defa evlenişlerinde mes'ut olanların ekserisi, 3-3,5 sene ayrı durduktan sonra evlenenlerdir. İhtimal bunlar, ilk evlenişlerinden dört beşsene sonra ayrılmış alanlardır ve bu kadar müddet iyi geçindikleri gibi ayrılmalarına da oldukça mühim bir sebep vardır. Bu sebebi unutabilmeleri için yine aradan oldukça uzun bir müddet geçmesi lâzım geliyor. Fakat nihayet, onları biribirine bağlıyan bağlar

daha kuvvetli geliyor. Aradan 3 - 3,5 sene geçtiği halde biribirlerini unutamıyorlar ve tekrar evleniyorlar.

Aceba bu, tekrar aynı kadın veya erkekle evlenenlerin ilk boşanmaları hangi sebeplerden ileri geliyor?

Bunları, umumiyetle beşe ayırabeliriz:

1 — Karı - koca, yahut ikisinden biri hayatta tecrübesizdir. Birçok mefkûreleri vardır. Evlilik hayatı onu sıkar ve içindeki tatmin edilememiş ihtiyaçlardan dolayı mes'ut değildir. Kocasiyle sürdüğü hayat onun için adeta bir cehennem azabıdır. Bu sebepten aralarında bir geçimsizlik başlar. Nihayet ayrılırlar.

Fakat, kocasından - veya karısından - boşandıktan sonra "kavuştuğu,, hayatı eskisine nisbetle daha fena bulan bir taraf veya her ikisi, tekrar evlenmeyi tercih ederler.

2 — Kadın veya erkeğin "gözü dışarda,, dır. Henüz gençlik, maceralarına doymamıştır. Daima karısı ile - veya kocası ile - yaşamıya tahammül edemiyeceğini sanır ve nihayet, ya bir maceradan sonra, yahut bir maceraya atılmak için duyduğu arzu ile, ondan ayrılır.

Fakat, az veya çok bir zaman sonra sukutu hayale uğrar. Evvelce kendisine pek parlak görünen maceralar ya çok çabuk geçmiştir, yahutta bilâkis kendisi için çok fena neticeler vermiştir.

Eski eşi ile olan hayatı ona cennet gibi gelmiye başlar. Tekrar onunla evlenmiye karar verir.

3 — Bilhassa orta yaşlılarda görülen bu boşanma sebebi, uzun zamandanberi devam ettirilen, başkası ile münasebettir. Ellisine gelmek üzere olan erkek veya kırkını geçmiş kadın halâ eski bir dostu ile münasebettedir veya uzun bir ayrılıktan sonra tekrar buluşmuştur. Bu, diğer eşi tarafından farkına varılınca gayet haklı bir boşanma sebebidir.

Fakat, çok geçmeden, yaşını dolduran diğer taraf, artık o maceraya elveda eder ve tekrar eski hayatını arar. Öteki de onun bu kabahatını artık geçmiş ve bir daha tekrar etmiyecek sayar ve tekrar evlenmiye razı olur.

4 — Çocukların da boşanmıya sebep oldukları görülmüştür. Bilhassa yaramaz ve tahsiline, terbiyesine fazla dikkat edilmesi lâzımgelen bir çocuğun, nisbeten genç anası buna tahammül edemez ve çareyi çocuğu babasına bırakıp boşanmakta bulur.

Fakat yaşı biraz daha ilerleyince ve çocuk artık tahammül edilebilir bir hale gelince, hatasını anlar, tekrar eski kocasına ve çocuğuna kavuşmak ister.

Bununla beraber, şunu işaret edelim ki, tekrar aynı kimse ile evlenenlerin boşanmalarındaki sebepler arasında bu hal pek nadirdir.

5 — Nihayet, istemiye istemiye boşanmış olanlar vardır ki, bunlar, imkân bulunca tekrar evlenirler. Onların boşanmasına sebep, aradaki bazı geçimsizliklerin hallini başka türlü bulamamalarıdır. Bu da, tecrübesizliklerinden ileri gelmektedir. Biribirile iyi geçinmelerine sebep olan şeyleri halle çalışacaklarına, derhal bir avukata müracaat ederler ve boşanmak isterler. Avukatlar da ekseriya onlara iyi geçinmenin yolunu gösterecek ruhiyatçılar değildir, mahkemenin yolunu gösteren dava vekilleridir.

Fakat, boşanan karı, koca, az bir zaman sonra, bu hareketlerindeki hatayı anlarlar. Hayattaki tecrübeleri daha fazlalaşmış, bir takım geçimsizliklere nasıl çare bulunacağını öğrenmişlerdir. Tekrar evlenirlerse bu sefer mesut olmanın yolunu bildiklerine kanaat getirmişlerdir... Ve tekrar evlenirler.

Amerikalı profesörün tetkiklerine nazaran, yukarda hulâsa ettiğimiz sebeplerden dolayı boşananların ekseriya tekrar evlendikleri görülmektedir. Bununla beraber şüphesiz, bütün boşananlar tekrar evlenmiyor. Fakat onların boşanmalarına da ekseriya başka sebepler vardır.

En yeni istatistiklere göre, Amerikada boşanma hadiseleri son senelerde gittikçe fazlalaşmaktadır. Bugün bir senede boşananların nisbeti nufusa nazaren yüzde 7 dir. Yani, bir senede Amerikada 1 kişi doğuyorsa 7 kişi boşanıyor. Evlenmeler, nisbeti de 6 da bir. Yani bir senede 6 çift evleniyorsa 1 çift boşanıyor.

Bu, bütün Amerika birleşik devletlerindeki vasatîdir. Bazı yerlerde bu nisbet daha az, bazılarında daha çoktur. Meselâ, Şikago hükûmeti dahilinde evlenen 3 çifte mukabil 1 çift boşanmaktadır. Bir sene zarfında Detroit te, bin çift evlenmiş, 300 çift, yani evlenenlerin dörtte biri boşanmıştır. Hattâ Deuver, Kolorado gibi bazı şehirlerde bir sene zarfında boşananlarla evlenenlerin sayısı biribirine müsavidir.

Prevantorium'da Bir Pazar

Baş tarafı 11 inci sayfada

kısmında, idare ve inzibat işlerile daimî surette alâkadar olabilmek için, ilk tedrisattan nezaretçi muallimler bulunur. Bunlar nöbetle gece ve gündüz prevantoryomda kalırlar.

Proğram.. Prevantoryomun bir mektep gibi zili ve proğramı vardır. Orası hocası doktor, kitabı ilâç, dersi yemek ve istirahat olan bir mekteptir. Sabahleyin (7,30) da "kalk„ zili çalar. Hastalar talebe ve muallim oldukları için hiç yadırgamazlar. (8) de kahvaltı. Zengin ve hakikî sütle bir kahvaltı. Hakikî sütle diyorum. Çünkü orada kullanılan süt müessesenin beslediği ineklerin sütüdür.

(9) da küre çıkılır, bu zamana kadar devam eden müzik susar. (11,30) a kadar istirahat, bu müddet zarfında yatakta gazete, mecmua ve hafif yazılar okunabilir. Fakat yazı yazmağa cevaz yoktur. Yemekten sonra (13,30 - 16) istirahat ve uyku, okumak yasaktır.

(16 - 16,30 kahvealtı...

(16,30 - 18) istirahat.. 18 den sonra hastalar serbestir. Ayakta dolaşma bir suç telâkki edilmez.

Bir aralık "Niyazi bey„ dışarı çıkmıştı, gülerek içeri girdi:

— Beyim, hemşire size yatak hazırlatıyormuş! dedi.

Kahkahalarla gülüştük.

— Beş saattır buradayım. Hemşirenin beni yeni gelmiş bir hasta sanmakta hakkı da var ya!.. Şöyle böyle günümün yarısı burada geçti demektir

Prevantoryom kapısından çıkarken "şu beş saat zarfında aceba birkaç gram ağırlaştım mı?„ diye düşünüyordum.

Yıldız ve Kahire Sarayları Arasında

İki Izdivaç Tasavvuru

Yazan : NAHİT SIRRI

Osmanlı tarihinin ikinci Sultan Mahmuttan Meşrutiyet devrine kadarki safhaları hakkında (Akşam, gazetesiyle yıllardan beri neşriyatta bulunan muhterem Süleyman Kâni, bazan esasen malûm bir takım vesaik üzerinde durmakla beraber, tamamiyle yeni birçok tetebbü mahsulünden bizi haberdar kılmış ve son asır tarihimizle teveggul edenler arasında şüphesiz ki pek mühim bir mevki işgal etmiştir. Yakınlarda intişar eden yazılarından birinde. Sultan Hamidin üçüncü kızı Naile sultanın, Gazi Osman paşanın sağlığında müşarünileyhin üçüncü oğluna nişanlanmış bulunurken, paşanın vefatını müteakip padişahın bundan vazgeçerek kendisini esbak başvekil ve adliye nazırı Abdürrahman paşanın bir oğluna vermiş olduğunu hikâye ediyor. Ve ayni genç kızı, Mısır hidivi Abbas Hilmi paşanın annesi olup (Valide paşa) diye anılan prenses kendi mahdumuna almağı çok istediğini ve fakat Abdülhamidin bu izdivacı tasvip ve kabul etmemiş olduğunu söyliyor. Bunu bilmiyordum. Fakat Osmanlı ve Mısır sarayları arasında başka bir izdivaç tasavvurunu bir münasebetle ve mevsuk bir tarzda [*] duymuştum ki, bu tasavvur İstanbul ve Kahire münasebetlerinin tarihile de alâkadar olduğu için buraya kaydetmeği muvafık buldum. Fakat daha evvel ve istidraden şunu söyleyeyim ki, ilk ve ikinci kızlarını Plevna kahramanının iki oğluna verdikten sonra üçüncü kızını da onun üçüncü oğluna vermekten -buna karar vermiş olduğu halde- vaz geçtiği için Abdülhamidi takbih etmek doğru değildir. Zira ikinci kızı Naime sultanın kocası Kemaleddin paşanın, beşinci Muradın büyük kızı ile münasebeti, tam o tarihlerde patlak vermiş ve hattâ Kemaleddin paşanın bu aşk saikasile karısını zehirlemeğe teşebbüs ettiğine haklı veya haksız hükmedilerek; zevcesi kendisinden boş düşürtülmüş, damat paşa Bursaya sürülmüş idi. Birinci kızı Zekiye sultanın ise kocasının çapkınlıklarından büyük ıstıraplar çektiği daima duyulmuş ve hattâ onun, sonu gelmiyen maceralarından bir ikisini, cinayetler tertip ettirerek bitiriverdiği söylenip durmuştur. Binaenaleyh, bu vaziyette, üçüncü kızını da aynı zatın bir diğer oğluna vermeyen bir baba, nasıl muahheze edilebilir? Aynı genç kızı, Süleyman Kâninin ifadesine nazaran, Valide paşanın oğluna vermek istememiş olması ise bir infial eseridir ki, bu yazıda hikâye olunacak vak'ada bu infialin sebep ve hikmeti de mündemiç bulunmaktadır.

Abdülhamit cülûsundan bir kaç gün sonra dünyaya gelmiş olan ikinci kızı Naime sultanı bilhassa severek öteki kerimelerine tercih edermiş. Ona bütün damatlar fevkınde bir koca vermek isteyerek, bir zaman biraderi veliahd Reşad efendinin o tarihte fevkalâde güzel olan büyük oğlu Mehmet Ziyaettin efendiye tezevvücünü istemiş. Bir zaman da Mısır hidivi olan Abbas Hilmi paşaya vermeği tasavvur etmiş. Ve bu tasavvur, ilk önce, Abbas Hilmi paşanın dedesi olup henüz berhayat bulunan ve Emirgândaki yalısında ikamet eden esbak Mısır hidivi İsmail paşa tarafından ileriye sürülmüş imiş. Fakat evvelki Mısır hidiv ve vali anneleri gibi cariye olmayıp, şahsen de Mehmet Ali hanedanına mensup bulunan ve Abdülmecidin damadı olarak vefat eden prens İlhami paşanın kızı olan Valide paşanın böyle bir izdivaç tasavvuru, rivayete göre, hoşuna gitmemiş. İsmail paşanın oğlu ve Abbas Hilmi paşanın pederi olan hidiv Tevfik paşanın genç yaşta dul kalan ve muazzam bir servet ve büyük bir zekâ ve hüsnüâna malik bulunup Bebekte, şimdi Mısırın yazlık sefarethanesi ittihaz edilmiş olan yalısında beş altı sene evvel vefat eden bu perenses; Mısırın o tarihte tâbi bulunduğu devlet hükümdarının en sevgili kızı, oğlunun karısı sıfatiyle Nil sahillerine gelip yerleşecek olursa, kendisinin Mısır sarayında ikinci safta kalacağını düşünmüş. Ve tam bu esnada, henüz yirmisini süren genç hidivin cariyelerinden birinin hamile kalışı ise vaziyette yeni bir safha açmış. Cariyeye, karnındaki çocuğu düşürtmemek üzere, İngiliz fevkalâde komiserliğine iltica etmek imkânları verilmiş. Ve İngiliz komiseri bu işe karışmakta ve bu sayede mutasavver izdivacı bozmakta devleti için menfaat mülâhaza ederek, doğacak çocuğun meşru olarak tanınmasında ısrar ve keyfiyeti temin etmiş. Gerçi bir kız evlâd ve galiba tamamiyle malûl bir çocuk dünyaye gelmiş ama, bundan sonra da Hidivin, sultan Hamide damad olmasına imkân kalmamış. Binaenaleyh aradan seneler geçtikten sonra Valide paşanın mahzurlu bulmadığı Naile sultanı kendisine almak istediğini, Süleyman Kâninin yazısından öğrendiğimiz oğlu, müşarünileyhanın ancak ikinci oğlu ve Abbas Hilmi paşanın küçük biraderi olan Prens Mehmet Ali olabilir ki, kendisi şimdiki Mısır kralı Majeste birinci Faruk'un cülûsundan sinnirüşde varıncaya kadar kısa bir müddet naibi saltanat mevkiinde bulunmuştu. Ve genç hükümdar henüz bir erkek evlâda malik bulunmadığı için krallığın halen de veliahdıdır. Bütün güzel san'at eserlerini ve bilhassa güzel yazıyı sevmek ve san'atkârları himaye etmekle maruf bir zattır.

●

Küçükçekmecede Evliya Çelebi ve Hediye Hanımla beraber

Eskiden trenle Avrupaya gidip gelirken, bu son yıllar içinde de Trakyadaki birkaç seyran münasebetiyle, otobüsle içinden geçtiğim Küçükçekmece köyünü, ancak bir defa, beş altı sene evvel, ziyaret etmiştim. Henüz üniversite adını taşımayan darülfunun, fen fakültesinin daha profesör unvanını iktisap etmeyen hayvanat ve tatbikatülarz hocaları, orada keşfedilen bilmem kaç bin yıl önceye ait dev gibi bir hayvan kemiklerinin darülfunun ıslahatı için getirilen İsviçreli terbiye profesörü Malche'yi fevkalâde alâkadar edeceğine hükmederek, kendisine göstermek istemişlerdi. Ve teveccühüne mazhar kâtip ve tercümanı sıfıtiyle onun davet edildiği yerlere ben de çağırıldığım için - bereket ki bir otomobil seyranını ve bir kır kahvesinde fakat mükellef bir öğle ziyafetinide ihtiva eyleyen - bu fennî tetkikte hazır bulunmağa da çağrılmış bulunuyordum. Mevsimin ilkbahar olduğunu ve adı şimdi hatırıma gelmeyen hayvanlara ait denen kemik parçalarını alâkadar, veya lâkayd nazarlarla seyretmek için köy medhalindeki bir yolda hemen yarı belleri-

(*) Otuz seneye karip bir müddet Sultan Hamidin mütercimliğini ifa eden babam Sırrı bey merhum'un.

mize kadar kumlara, topraklara battığımızı hatırlıyorum. İkindi vaktı gelmeden de, dönüşte otomobile binecekler çoğalınca, gruptan ayrıldığımı ve (Kalitarya) köyü yakınlarında cesim bir av köpeğinden kendimi zor kurtarmak şartile, Bakırköyüne kadar uzun bir yürüyüş yapmış olduğumu tahattur ediyorum. Bu pazar günü, ne zamandan beri tesavvur ettiğim veçhile, bu köyü bir daha ziyaret etmek istedim, ve artık kimselerin otomobiline davet edilmek ihtimalim bulunmadığı için, Sirkeciden gidip gelme bir bilet alıp tren yolculuğunu yalnız başıma ihtiyar ettim. Meğer Küçükçekmece istasyonu uzakta, Filorya istasyonunun hemen yanıbaşında imiş ve köyün içinde bulunan barakamsı yere kadar tren ancak bir kere sabah ve bir kere akşam gelirmiş.

Küçükçekmece gölü ile deniz arasındaki müteaddit ve Allah yapısı kanallar, hemen bu istasyon önünden başlayıp muattal bir fabrika ile mahud Fil kemiklerinin keşfedildikleri yerin yanından geçerek, köyün medhalindeki köprüye kadar devam ediyor, ve iki kilometre denen bu mesefe, şimdiden tozlu bir şose geçilerek kat olunuyor. Yazın da fevkalâde çamurlu olması icap eden bu yol, epey kalabalık ta. Bir kaç otomobilden başka tek atlı, şekilleri garip talikalar, en çok Beyoğlu ahalisini taşıyor. Küçükçekmece belediye hudutları haricinde bulunduğundan, gelenler en çok ucuz et almak üzere gelirlermiş.

Köy gölün ağzında, İstanbuldan gelen yolun sağ tarafında ve bir sırt eteğinde tam medhalinde, sırta doğru ve halinden ilk mektep olduğu anlaşılan natamam bir binanın az ilerisinde görülen bir kubbe, beni oraya sevketti. Arsa haline inkılâp ve galiba arı yetiştirmeğe tahsis edilmiş bir bahçe içinde camları kırılmış, içi harap ve tavanı şüphesiz ki kariben yıkılmağa mahkûm bir türbe ki, kapısının üzerindeki okuyamadığım kitabede 933 tarihini gördüm. Abdülsselâm isminde birinin türbesi imiş; Evliya Çelebinin istinsah edeceğim satırlarında zikredilen zat olacak. Üzerinde şal olmayan bir büyük sandukası ve sarığı bulunmayan kocaman bir kavuğu var. Türbenin yanında, tamir görmüş olmakla beraber pek eski zamanlara aidiyeti belli olan bir büyük ev ve onun yanında mufassal ve kararmış kitabesini okumağa da teşebbüs etmediğim bir çeşme mevcut, kendisile bu çeşme önünde tanıştığım imam bay Selâmi refakatıma lütfedip, eski evde müezinle beraber oturduklarını söyledi ve beni köyün ortalarına düşen düzlük yerdeki camie götürdü. Bu camiin fetihten evvel mevcut bir bina olduğu rivayet edilirmiş. Evliya Çelebinin çarşı camii dediği mabed olacak. Arsa halini almış bir bahçe ortasında beyaz badanalı, alçak minareli, gösterişsiz birşey. Dış kapısının üstündeki kitabeyi, okunmasını kolay bulduğum için elimdeki gazetenin kenarına yazdım:

(Fatihi Mısır Kahire sadrazam ve serdar Ekrem devletlû gazi Elhac Yusuf Ziya paşa hazretleri mesnedi ulyayı sadarete def'ai saniyede teşriflerinde semti gaza ve cihade tevcihi rayatı azimet ve nusrat buyurduklarında işbu camii şerifin imarını emir ve irade buyurmuş olduklarına binaen tamir ve termim olundu.)

Ancak bu Yusuf Ziya paşa hissetiyle meşhur olduğu için bu tamir ve termime kesesinden herhalde tek akça sarfetmemiştir. Fakat yüz seneyi mütecaviz bir zamandanberi bu tamir kifayet mi etmiş ki, yeniden tamir ettiren, eskinin adını ortadan kaldırmamış.. Sultan Azizin bu camide galiba iki selâmlığı olmuş ve camiin bahçesinde kendisine ve annesine mahsus köşkler mevcutmuş. Bu köşklerden kala kala, bazı Ankara apartmanlarının salonları eb'adında bir hâlâ taşı kalmış, bir köşede duruyor.

Abdülazizin ileride ve göl sahilinde vaktiyle bir köşkü daha varmış ve saltanatının yıllarını pek hoş geçiren bu hükümdar, bu taraflarda sık sık av âlemleri yaparmış. Herhalde Evliya Çelebinin geçtiği zamanda olduğu gibi nisbeten yakın zamanlara kadar, Küçükçekmece, belli ki daha mamur, büyük ve muteber bir yermiş. Eski köşklerinden sonuncusu olan bir Ferhad paşa köşkü - yahud, göl kenarında bulunduğuna göre - yalısı Meşrutiyetin ilânından epey sonraya kadar duruyormuş.

Fafat acaba Hediye hanım teyzemin gözlerinin önünde kocası Şevki paşanın katledildiği köşkün yeri nerdedir? Belki sırt üzerinde, yeşil otların bürüdüğü topraklarda. Buranın baba ve dededen yerlisi olduğunu söyleyen imam, Sultan Mecidin son zamanlarına tesadüf etmesi ihtimali bulunan bu cinayet hakkında maalesef birşey bilmiyor. Annemin annesinin çok kalabalık ve efradı dağınık olan ailesine ait menkibeler arasında beni, en fazla alâkadar etmiş olan bu cinayet hakkında yine eski bilgime hiç birşey ilâve edemeden döneceğim.

Bu Hediye hanım, Annemin üç teyzesinin en büyüğü ve Zorlu oğlu Ali beyle haremi Hasibe hanımın ilk kızları imiş. [*] Fevkalâde güzel bir kadınmış ve kocası Şevki paşa da devir seraskerinin oğlu imiş. (Bunu sadece böyle duyduğum için yazıyorum. Vezir ve Müşir olmıyan cedlerden bahsedilirken, bunlar karihadan o payelere bazan isad edildikleri ve vezir ve nazır olanlar da sadrazamlık mertebesine yükseltildikleri için, Şevki paşanın babasının da bir iki derece terfi edilmiş olması hiç te müsteb'ad değildir.) Ve Hediye hanımın serasker olan - yahud olmayan - kaynatasının Şehzadebaşı taraflarındaki konağına bir gün, iki gözünden sicim gibi yaşlar dökülen bir yaşlı kadın gelmiş. Gelin hanımı arabasında yaşmağı ve feracesiyle geçerken görüp âşık olan delikanlı oğlunun ölüm yataklarına düştüğünü, doktorların ümit kestiklerini anlatıp, oğlunun gözleri kapanmadan bir kere kendisini görebilmesi için onun, yanına istediği kadar cariye ve harem ağası alarak beş dakika evlerine gelmesini, gözlerinden hep yaşlar akıtarak rica etmiş. Fakat Hediye hanım teyzem bu ricayı redetmiş ve reddederken rikkat ve merhamet izhar etmeğe bile lüzum görmemiş. Demek ki, dertli kadın, yüreği yana yana şu acı sözleri söylemiş:

— Allahtan dilerim ki bu güzelliğinden tez vakıtta eser kalmasın. Allah bu güzel yüzünü korkunç bir hale sokarak senden yavrumun intikamını alsın.

Bu bedduanın yükselmesinden beş on gün sonra bahar başlamış. Hediye hanımla kocası Şevki paşa da Küçükçekmecedeki köşklerine taşınmışlar. Paşanın Kosova vilâyeti taraflarından ve hizmetiyle kendisini pek memnun etmiş bir emirberi varmış. Bu emirber bir gün paşanın ayaklarına kapanmış, memleketinde bir katil işleyerek İstanbula kaçtığını, şimdi izinin öğrenildiğini haber almış olduğunu söyleyip kurtarılması için rica ve niyazlarda bulunmuş. Paşa, böyle birşey yapmak imkânı olmadığını ve eğer hakikaten bir cinayet işlemişse ve ele geçmesi mukadderse, kadere rıza göstermesi icab ettiğini cevaben söylemiş. Herif bu haklı cevaba karşı müthiş bir hiddet ve kin duymuş ve bir sabah, bir cuma sabahı, hakikaten inzibatların kendisini tevkif etmek üzere köşke geldiklerini görünce, gözleri ânide bir kançağına dönüp hareme dalmış, cariyelerin çığlıkları içinde paşanın odasına çıkmış. Şevki paşa seccade üstünde kur'an okumakta imiş. Katil kasaturasiyle kendisine vururken, Hediye hanım koşmuş ve elinde en ufak bir silâh olmadan kocasını kurtarmağa savaşmış ve yüzünden, boynundan, ellerinden derin yaralar almış. Katili, Şevki paşanın cesedi üzerinden alabilmişler ve muha-

— Arkası 26 ıncı sayfada —

(*) Şair Halide Nusretin, bu Zorlu oğlu Ali beyin hafidinin kızı olduğunu bu yakınlarda öğrendim. Büyük halası hakkında belki benden fazla malûmat sahibidir.

Kirpiklerini hiç kıpıştırmıyor, kıvrık burun deliklerini titreterek alt dudağını dişleri arasına alıyor :

— Çocukluğumda da Bagdatda böyle bir serap görmüştüm. O zaman babam bizi İstanbula götürüyordu. Toprak evler içinde yaşayan sefil ve pis Arapların kaynaştığı bu kızgın güneşli yerlerden geçerken, büyük, çok büyük bir göl gördüm. Kenarında akasyalar, söğüt ağaçları, kavaklar titreşiyordu. Durgun sularında büyük, beyaz kuğu kuşları dolaşıyordu. Suyun bir tarafında da beyaz bir saray vardı. Anneme bu sarayı göstermeğe çalıştığım zaman, babam güldü, beni kucağına aldı : "Orası cennettir kızım, sağ insanlar o cennete gidemezler, giderlerse bir çukura düşerler, bir yerlerini kırarlar, oraya ancak öldükten sonra gidilir !„ dedi.

— Hiç unutmamışsınız.

— Hayır, hiç unutmadım. Babamın serazat itikatları içinde, bu, benim için unutulmaz bir söz oldu. Dinlerin icat ettikleri bir cennet vardı ki, tıpkı işte böyle bir seraba benzer. Oraya gidileceği söylenir, gidilebileceği değil..

— Allaha inanıyor musunuz ?.

Gözlerini yüzüme çevirdi, bir boşluğa bakıyormuş gibi sâkin ve durgun bakıyordu. Hiçbir hareket yapmadan, dudaklarının arasından fısıldadı :

— Hayır...

— Fakat böyle düşündüğünüzü bilseler, sizi recmederler.

— Biliyorum.

— Bu düşüncenizi başka yerlerde de söylediniz mi ?

— Hayır...

Kolunu kaldırıp dizi üstüne koydu, gövdesini öne doğru iyerek devam etti.

— İlk defa, böyle manevî bir bahiste size açılıyorum. Bilmiyorum, siz kimsiniz ? Necisiniz ? Siz de benim kim olduğumu bilmeyorsunuz. O halde . . . Biribirimize okadar yabancıyız ki, ne benim size aykırı gelen fikirlerime karşı isyan edebilirsiniz, ne de ben sizin isyanınızdan rencide olabilirim.

№: 20

— Bu sözlerinizi teveccüh sayayım mı ?

— Hayır, hayır.. Sadece bir arkadaş samimiyeti.. Dinleyin : Allaha niçin inanmıyorum. Allah öyle birşeydir ki, herkes onu kalbinde taşıyor, fakat hiç kimse onu keşfedemiyor. Niçin ?. Eğer keşfedilseydi, muhakkak ki kudretinin dörtte üçünü kaybedecekti. Fakat niçin keşfedilmiyor ? İşte buna da cevap veremiyorum. Yaradılışın harikulâdeliği karşısındaki her düşünen mahlûkun aklına gelen sual şu oluyor: "Bir yapıcı var, fakat nerede ?„

Bahis, onu terletmiş gibi, sırtından ince mantosunu çıkardı, koyu lâcivert kostümü ile kaldı. Şapkasını da başından atınca, yüzünün güzelliği büsbütün açıldı. Esmer teni kompartman penceresinden gelen ışıklarla yer yer parlıyordu. Gözlerinin altında hafif bir morluk vardı :

— Niçin hayvanlar bir Allah tanımazlar, şuur denilen o kudretli cevhere sahip olmadıkları için mi ?. Biz bu cevheri taşıyoruz. Fakat neden Allahın mennettiği şeyleri yapıyoruz ? Ah, insan bir muammadır, onun bir sırrı var ki, karanlıklar içinde kayboluyor. Mademki, biz bir muammayız, Allah da bir muamma olarak kalmağa mahkûmdur.

— Bazan inandığınız oluyor mu ?

— Evet... Hüzün duyduğum zamanlar, çok güzel birşey gördüğüm zamanlar.. Meselâ bir akşam, bir yaz akşamı evimizin penceresinden bir bahçede iki genç gördüm : sarı lepiska saçlı bir genç kızla, esmer bir delikanlı.. Delikanlı başını kızın dizlerine bıraktı, kız onun saçlarını okşamağa başladı. Tam bir saat böylece kaldılar. İkisi de dalgın, ikisi de düşünceli, böylece seviştiler.. Dakikalar geçtikçe bende büyük bir hüzün başladı. Şakaklarımı avuçlarıma bırakıp bir an için Allahı düşündüm..

Susdu, sırtını yavaş yavaş geriye verdi. Başını arkasına dayatarak içini çekti :

— Kocam öldüğü zaman da Allahı düşündüm ! dedi.

Gözlerini kapadı. Katarın, raylar üzerinde çıkardığı mutarrıt gürültüler arasında sesi kayboluyordu :

— Sabaha karşı öldü. Eli elimde öldü. O kadar rahat öldü ki... Ben bile onun büründüğü sessiz âlemden kendimi sıyramadım. Sandım ki, Allahla buluştu, Allah onu sır olan âlemine çekti, götürdü.

Güneş bizden uzaklaştıkça, biz de güneşten kaçıyoruz. Ova bitmek üzere... Katar arasıra uzun düdük sesleri arasında bir tepeye doğru koşuyor. Biraz sonra akşam bastıracak, artık ova bitiyor. Sağımızda koyu kurşuni bir renkle kanburlaşan tepeler görünüyor. İstasyonlar sıklaşıyor ve her gaçtiğimiz yerden, kompartmanın içine değişik sesler düşüyor. Demir bir köprüden geçerken, kuru, kulak tırmalayıcı, tiz demir gürültüleri duyuyoruz. Küçük bir istasyondan ise, büyük şehirlerin o, kulaklarımıza âşina, hafif ve güzel patırtıları işitiliyor.

Genç kadın sırtını dayadığı yerde hiç oynaşmadan duruyordu. Başı yine öyle arkasına dayalı.. Gözleri kapalı.. Değişmeyen sallantılar içinde vücudu hep ayni şekilde titriyor. Dudakları yarı açık.. Güzel çenesinin altında, hafif bir kabarıklık var ki, arasıra inip kalkması ile yutkunduğunu ve ağlamamak için kendisini zorladığını hissediyorum.

Onu, daldığı bu hüzünlü âlemden uyandırmak istemedim. Ben de sırtımı geriye verdim ve başımı arkaya dayadım :

Adanada benden on dakika sonra trene bindi. Yanında ihtiyar bir hizmetçiden başka hiç kimse yoktu. Gözleri yaşlı, yüzü sapsarıydı. Üçüncü kampana çalarken hizmetçi kadın onun ayaklarına düştü, ellerini öpmeğe kalkıştı. Genç kadın ise, kendisini tutmağa çalışarak :

— Hatice hanım, ne yapıyorsun kuzum, kalk haydi, çocuk olma!. Ayıp değil mi? diyor, ellerini kurtarmağa, kadını yerden kaldırmağa çalışıyordu.

Tren kalkarken pencereye dayandı. Önünde çocuk gibi ağlayan kadına hiç birşey söylemeden uzun uzun baktı, dudaklarında acı bir tebessüm belirdi. Sonra:

— Hatice hanım, Çocuk olma!. Neden ağlayorsun canım!. Yine gelirim, seni alırım!. Diye mırıldandı.

İhtiyar kadın kırmızı yazma mendilini gözlerine bastırarak boğulur gibi:

— Sen gelirsin emi hanımefendiciğim, beyefendi artık hiç gelmeyecek!. Diye mırıldandı. Genç kadın elini boğazına götürdü, yutkundu. Tren hızını artırmağa başlayınca, gittikçe geride kalan ihtiyar kadına uzun uzun bakan gözleri doldu, sonra birdenbire kendisini kompartman kanepesine attı, başını elleri arasına aldı ve hıçkıra hıçkıra ağladı.

Kompartmanda ikimiz yalnızdık. Oturduğum yerden hiç kıpırdamadan ona bakıyordum. Bir aralık ağlamaktan bayılır gibi başını kompartman pervazına dayadı, gözlerini kapadı. Yarım saat, hiçbir hareket yapmadan öylece kaldı.

Bavulumdan kolonya ve eter şişelerimi çıkararak önüne bıraktım ve hiç birşey söylemeden dışarı çıktım. Döndüğüm zaman kendine gelmişti. Halâ ıslak duran siyah gözlerini yüzüme kaldırdı:

— Size teşekkür ederim, lütüfkârsınız! dedi.

Dört saat hiç konuşmadan karşı karşıya oturduk. Ben durmadan kitap ve gazete okudum. O da başını pencere camına dayatarak mütemadiyen düşündü, mütemadiyen gözlerini geçtiğimiz yollara, tepeciklere, ovalara, köylere çevirerek düşündü. Bir istasyonda ayran içti. Küçük bir sürahi ayran satın aldı. Öğle yemeğini yemedi. Ben yemekten döndüğüm zaman benim gazetelerimden birini okuduğunu gördüm:

— Affediniz, müsaadenizi istemeden aldım! dedi.

Saatler geçtikçe teessürü azalıyordu. Ereğliye geldiğimiz zaman yüzüme baktı:

— Beni istasyona kadar çıkarmak lütfünde bulunursanız minnettar kalırım! dedi.

Yanyana kompartmandan çıktık. İstasyon boyunda ağır ağır yürümeğe başladık.

— Bana o kadar itimat verdiniz ki, size böyle aykırı ricalarda bulunduğum için beni affetmenizi rica edeceğim! diye mırıldandı.

Sükûnetle ve hürmetle konuşuyordum Yanıbaşında yürürken onun çok güzel kokusu burnuma çarpıyordu. Arasıra bir adım geride kaldıkça, harikulâde vücudunun bacakları üstünde muhteşem bir mana ile yükseldiğini, yuvarlak omuzlarının sağa solı tatlı meyiller yaptığını, ince belinin bükülüp kırıldığını görüyordum. Tahta parmaklıklar arkasında bağrışan satıcılar arasında birdenbire bir ses duyarak durdu, kolumu tuttu:

— Şu küçüğe baksanıza! dedi.

Eliyle gösterdiği yere baktım: çiçekli mavi basmadan şalvarı ve yine mavi basmadan gömleği ile bir parmaklık üstüne çıkmış duran sarı saçlı bir kız, gözlerinin bütün hayretile genç kadına bakıyordu. Yüzünde, altın bir saray karşısında kalmış bir genç kızın hali vardı. Kolunun biriyle parmaklığı kavramış ve hiç hareket etmeden, sabit gözlerle bakakalmıştı.

Bizim de kendisine baktığımızı görünce silkindi, dokuz örgülü saçları omuzlarına döküldü ve güldü.

— Ne olursunuz, şu küçüğün yanına gidelim!.

— Size nasıl da hayran hayran bakıyor!

— Evet!..

Bizim kendisine doğru geldiğimizi gören, kız birdenbire irkildi, evvelâ kaçmak istedi, sonra vazgeçti. Durdu ve bekledi.

Genç kadın ona yaklaşınca, tatlı bir sesle:

— Bana niçin öyle bakıyordun küçük abla? dedi.

Kız, gözlerinin bütün kuvvetile Leylâ hanımın - onun ismi Leylâ idi - saçlarında, gözlerinde, yanaklarında, dudaklarında gezdirerek:

— Heç, dedi. Bakıyodum işte öyle...

— Senin ismin ne?

— Fatma?

— Fatma, bana niçin baktığını doğru doğru söylersen, sana istediğini alacağım.

— İstediğimi alacan mı?

— Evet.. Ne istersen..

— Nirden alacan, sizin çimendifeririniz hemen kalkıyor. Siz gidiyonuz?

— Hayır, sana parasını vereceğim, sen istediğini alırsın!.

Kız alacağı şeyi, genç kadının üzerinde arar gibi, onu baştan aşağı süzdü:

— Ben bir ipekli entari istiyom!.

— Peki.. İşte bak, ipekli entarinin parası.. Söyle bakayım, bana niçin öyle bakıyordun!.

Küçük kız uzun uzun düşündü, evvelâ genç kadının gözlerine, mantosuna, şapkasına baktı. Sonra gözlerini bana çevirdi, gözlerimin içine baktı Kısık bir sesle:

— Hiç, dedi. Ne düşüneceğim. Kendi aklımdan dedim ki, ben de bu İstanbul kadını gibi süslesem, ben de onun gibi giyinsem.. Dudağıma kırmızı sürsem, gözlerime sürme çeksem.. Ben de güzel olurum.. Ben de...

Durdu, gözlerini tekrar bana çevirdi. Sonra kısık, utangaç bir sesle sözünü tamamladı:

— Ben de böyle senin efendin gibi yakışıklı bir efendiye varsam!.

Leylâ hanım, ilk defa kendisini ve matemini unutarak küçük bir kahkaha attı:

— Kız, bu yaşta varmak düşünülür mü?.

— Siz düşünmezsiniz emme, biz de düşünürler.. İki yıl sonra beni Sarı Hamidin oğluna verecekler!..

O zaman dikkatle bakınca, bu küçük, cılız ve içi kavrulmuş kızın onbeşinde bir genç kız olduğunu gördüm. Göğsünde hafif iki kabarıklık vardı. Fakat buna rağmen sadece küçük, on yaşında bir çocuk hali taşıyordu.

Leylâ hanım gülerek yüzüme baktı:

— Gördünüz mü, dedi. Hayranlığı size imiş!..

— Fakat... Nasıl olur? Sizin gibi güzel olmak istiyor?

— Fakat sizin gibi bir erkeğe varmak için....

Kızın avucu içine bir beş liralık bıraktığı zaman gülüyordu:

— Tabiatın kanunu her yerde birdir, değişmiyor!

Ne demek istediğini anlamadım. Küçük gelinlik kızın yanağını okşadı.

— İşte sana ipek entari parası, götür, babana ver de sana güzel bir entari alsın!

Kız bu beş liralığa hayretle bakıyordu. Yanıbaşında toplanan satıcıların, köylü çocuklarının hayretle açılan gözleri önünde parayı kaldırdı, gösterdi:

— Ulen, bu kaç para biliyonuz mu? dedi.

İhtiyar bir elmacı:

— Beş lira gız.. Goş babana... Amanın, Fatma'ya gısmet guşu gondu!.

Yanıbaşında duran çocuklar halâ hayretle bakıyorlardı. Fatma tahta parmaklıklardan kendisini aşağıya bırakarak yere yuvarlandı, sonra kalktı, parayı avucunda sıkarak kasaba sokaklarına daldı, kayboldu.

Kompartmana döndüğümüz zaman Leylâ hanım, hiç konuşmadan yerine oturdu. Tren hareket etti ve ovaya girdi.

İşte, bütün bu ovayı geçerken aramızda eksiksiz bir samimiyet başlamıştı. Onun yeniden kocasını hatırlaması, aramıza yeniden soğuk bir hava soktu.

— Arkası var —

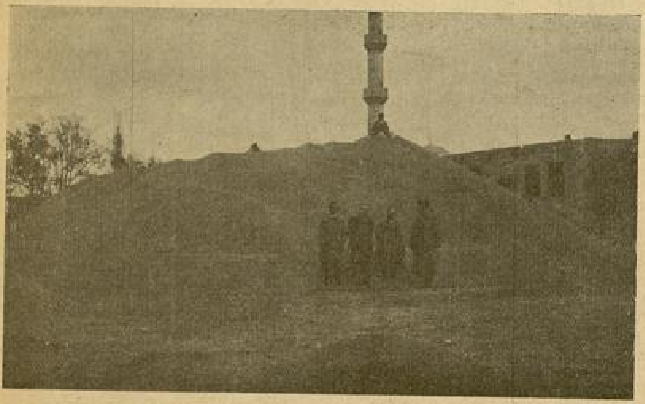

Niğdenin Aksaray kazasında Buğday yığınları

Niğde köylerinde çalışan selektörler

Niğde Vilâyetinde Bir Tetkik ve Bir Mülâkat

Yazan: HULUSİ GÜNAY

Geçen yıl Ankarada açılan büyük ziraat kongresini hatırlarız. O kongrede neler üzerinde tevakkuf edildiği de unutulmamıştır Memleketimizin bu en büyük iktisadî davası üzerinde, bilhassa köylümüzü kalkındırmağa matuf ve ziraî salâh çarelerine müteveccih meseleler bahse mevzu yapılmıştır. Böylece, hemem heyeti umumiyesi itibarile, esasen çiftçi bir memleket olan yurdumuzun ziraî bünyesi üzerindeki ihtiyaçlar tebarüz ettirilmiş, çokluğu çiftçi olan köylümüzün çalışma tarzında intibak mevkii bulacak kabiliyette ve amelî olmağa müsait fikirler ileri sürülmüştür.

O kongreden sonra ne gibi kararlar alındığını bilmiyoruz. Yalnız, Vekâlet etüdlerini bitirmiş ise, yakında memleketimizde ziraî bir kalkınma seferberliğinin başladığına şahit olacağız. Bunların arasında "ağaçlandırma„ işinin büyük mevki alacağına şüphe etmemek lâzımdır. Güzel yurdumuzun birçok köşelerinde, zaman zaman eksilen yeşillikler, Orta Anadolunun büyük bir kısmını meyvesiz ve ormansız bıraktı. Bunu telâfi edeceklerdir.

Daha bugünden bu davanın tatbik mevkii bulduğunu görüyoruz. Memleketimizin birçok yerlerinde, bilhassa stepe çok benziyen mıntakalarda yapılan mahallî davranışlar, yarın ehemmiyetini umumileştirecek olan bir mevzua el atıldığını göstermektedir. Bu mıntıkalardan birisi "Niğde„ vilâyetidir.

***

Niğde Valisi Bay Faik ÜSTÜN

Niğde valisi Bay Faik Üstün ile yoldayız. Vilâyet merkezine bağlı köylerden Fertek'e gidiyoruz. Vilâyet Ziraat müdürü Fuat Kuşçuoğlu'da bize refakat etmektedir. Otomobilimiz bir müddet Niğde - Bor şosesi üzerinde aktı, sonra köy yoluna saptık. Niğde-Bor yolunun mesafesi 13 kilometredir. Bu yolun her iki tarafı akasya fidanlarile bezenmiştir. Beş yıl sonra ovada uzanıp giden bir ağaçlık şeridi görmek mümkün olacak.

Ben, bu manzarayı ve hâlen de am eden ağaçlama faaliyetini takdir ve hayranlık hisleriyle seyrederken, Valiye bazı sualler sordum. Vali, yalnız ağaçlama işi üzerindeki faaliyeti değil, bu meyanda vilâyetin ziraî bahsine ait bütün işler üzerinde bana şu cevapları verdiler:

— Vilâyetimizdeki zirai hareketleri şu suretle tetkik ve mütalea edebiliriz: 1 - ziraat işlerinin teşkilâtlandırılması, 2 - Anadolu yaylâsının stepe

Mühim bir hububat merkezi olan Niğdenin istasyonu

pek benzeyen bu vilâyetin çıplak topraklarını ağaçlamak için büyük mikyasta teşcir hareketi ve kasabalar ile köylerin parklarla, fidanlıklarla süslenmesi, 3 - Geniş ovalar ve nihayetsiz yamaçlarda ekilen dejenere olmuş hububat tohumlarının selektörlerle temizlenme ve ilâçlanma suretile ıslah olunması, 4 - Muhtaç köylülere zirai vesait tevzi edilmek suretile kısmen ve mümkün olduğu nisbette modern ziraate kavuşturulmaları, 5 - Arıcılık ve tavukculuğun inkişaf ve ıslahına ehemmiyet verilmesi, 6 - Köylerde yoncalıklar tesisi, 7 - Vilâyet halkının beslenmesinde ve servet temininde mühim rol oynıyan bağ, meyve ve bahçeliklere arız olan hastalık ve haşerelerle mücadele edilmesi.

İki yıl önce vilâyetin ziraat işlerini, Ziraat Vekâletine bağlı ve yalnız büro işlerini idare eden bir müdür varken, şimdi altı kazamızda köylü ile elele vererek çalışan birer ziraat muallim

Niğde : Vali konağı

Niğde : İlk okullardan biri

Arkadaşımız Hulûsi Günay, Niğde tavuk ıslah istasyonunda

vardır. Fennî teçhizatla donatılmış olan bu arkadaşlar, çiftçilere fennî ziraat sistemlerini öğretiyor ve köylerde tesis ettiğimiz beş sınıflık okulların son sınıflarına ziraat tatbikatı yaptırıyorlar. Ziraat teşkilâtının; kazalara kadar teşmili için Hususî muhasebe ziraat bütçesine konulmuş olan tahsisat miktarı önce iki bin lirayı aşmazken, 939 yılında on beş bin liraya iblâğ edilmiştir.

Saatlerce ve hattâ günlerce uzanan ova ve yamaçları ağaçtan mahrum ve çıplak olan vilâyetimiz muhitinde bu

Niğde Ziraat Müdürü Fuat KUŞCUOĞLU

yıl büyük mikyasta ağaçlandırma hareketi yapılmıştır. 71 köyde 369 bin söğüt ve kavak dikdirilmiş, Ziraat Vekâletinin Ankara fidanlığından gönderdiği 7500 ve vilâyet fidanlığından yetiştirilen 2500 ki cem'an on bin akasya ile de şu gördüğünüz, Niğde - Bor yolu iki taraflı olarak teşçir edilmiştir.

Ayrıca 47 köy mektebinde koruluklar tesis olunmuştur.

Ziraat Vekâletinin Niğde merkezinde tesis ettiği fidanlık, muntazam bir sâi ile faydalı bir müessese haline gelmekte ve 60 bin lira mukabilinde yaptırılmakta olan fidanlık işlenme ve kurs binalarının inşaatı haylı ilerlemiş bulunmaktadır. Vilâyetin çok muhtaç olduğu ağaç mikdarını artırmak için Ulukışla, Bor ve Aksaray kazaları merkezlerinde köy ve belediye birlikleri namına onar dekarlık fidanlıklar tesis edilmiştir. Bu fidanlıklarda ziraat muallimlerinin ihtimam ve nezareti altında ağaç yetiştirmeğe çalışmaktadır.

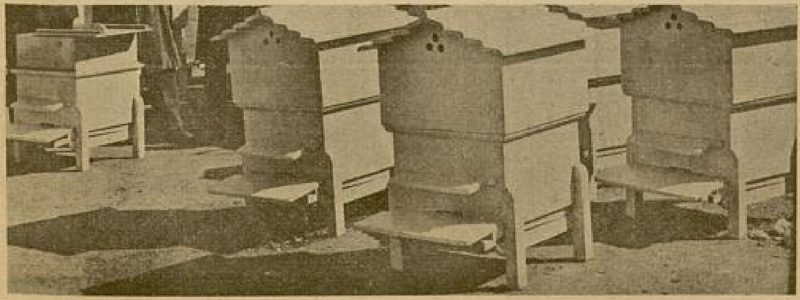

Niğde vilâyetindeki fennî arı kuvanlarından bir kaçı

Vilâyet merkezinde hususî muhasebe tahsisatile idare edilen fidanlık, önümüzdeki yıl içinde on bin akasya tevzi edebilecek vaz'yete gelecektir. Ağaçlama hareketinde dikkate şayan bir noktayı izah etmek isterim; bu meselede de bilgi ve ihtimam, sonra da bakım ve muhafaza tedbirlerinin iyi alınması şarttır. Biz bu noktadan müsterihizdir. Niğde ile Bor arasındaki şu gördüğünüz yolda dikilen ağaçların muntazaman sulanması için dört tane daimî amele ve iki tane de bekçi bulunduruyoruz. Nafia kamyonu sık sık fidanlara su taşır. Ziraat müdürü arkadaşımız, vilâyetin zırai işinde aldığımız kararları ihtisasla ve muvaffakiyetle tatbik ettiği için hareketimiz günden güne hız almaktadır.

Vaktile büyük bir şöhret kazanmışken bakımsızlık ve ihmal yüzünden birçok yabancı tohumlarla karışmış olan hububat tohumlarının ıslahı için Ziraat Vekâleti tarafından gönderilen ilâçlama tertibatını haiz beş tane selektör makinesi, ilâyetin mühim hububat merkezlerine ve köylüler tarafından 950 şer liraya yaptırılmış olan binalara yerleştirilmiş ve bir yıl içinde bu selektörler bir buçuk milyon kiloya yakın tohumluk buğday ve arpa temizlemişlerdir. Bu şekilde ekilen tohumlardan meydana gelen mahsul, daha şimdiden çiftçilere bereketli neticeler vadetmektedir.

Köylü, nasıl ki, bizim nufus davamızın temeli ise, ziraat te iktisadiyatımızın dayandığı en büyük kuvvettir. Memleketimizin toprak serveti, eski idare devrinde yardım değil, hattâ ihsaî bir alâka bile görmedi. Daha düne kadar millî servetimizin ne idüğünden habersiz, karanlığa doğru gitmekte idik. Cumhuriyet hükûmetinin, asırlarca ihmal edilen bu mühim mevzua elini koyduğundan bu yana memleketimizin ziraî durumunda organizasyon çehresi

— Arkası 27 inci sayfada —

KİTAP NİÇİN SATILMIYOR?

Yazan: SABİH ALAÇAM

Senelerdenberi münakaşa edilen bir mevzu: Kitap ne için satılmıyor? Evet ne için satılmıyor? Ve buyüzden Türk edebiyatı ölüyor mu? Okunacak kitap mı yok?

Kitabı basan, satışa çıkaran, reklâmını yapan eleman mı yok? bu istifhamlar, vakıt vakıt, bir kördüğüm halinde gözlerimizin önünde geçit resmi yaparlar. Fakat, münakaşaların sonunda dava, yine halledilmiş değildir! Çünkü, kitaplar «müşterisiz metâi» olmakta, münakaşacılara parmak ısırtan bir inatla «berdevam» dırlar!

Birinci neşriyat kongresinde de ehemmiyetle üzerinde durulan bu meseleyi, birkerre de, «Yarım Ay» sütünlerinde ben kurcalamak istedim. Kapı kapı, gazete gazete dolaşıp, Babıali caddesinin genç ve ihtiyar meşhurlarının fikirlerini sordum. İşte söyledikleri:

Üstadım Turhan Tan diyor ki:

« — Kitap kelimesi mutlaktır; bunu tavzih etmek lâzım gelir. Satılmayan kitap edebî, ilmî, ictimaî kısımlardan hangisi içindedir. Maksut, edebî kitapsa bunların bir kısmı, meselâ Sadettin Nüzhetin gerçekten büyük bir ihtisas ve ihtimamla neşretmekte olduğu «Türk Şairleri» gibi eserlerse, yalnız edebiyat müntesiplerini ve genç mekteplileri alâkadar eder. Eski tabirle havasa, yeni tabirle münevverlere mahsustur, «harcı âm» değildir. Roman ve hikâye nev'inden kitapların satılmadığı maksut ise bunun iki sebebi vardır:

I — Okur yazar halkın hangi çeşit romandan zevk aldığı henüz taayyün etmiş değildir. Bu yüzden yazıcı ile okuyucu arasında bir anlaşma teessüs etmemiştir.

II — Kitapların birkısmı pahalı bulunuyor. Buna karşı okuyucu tefrika edilen edebî eserlerin kesilmişlerini saklamayı tercih ediyor. Ben bir mahallede teşkilât yapılarak evden eve gazeteden kesilmiş romanların dolaştığını gördüm.

Şu halde, kitap satışını yükseltmek için halkın zevkine ve dileğine uygun eserler yazmak ve yazılanları ucuz basmak icabeder.

Muharrir Nusret Safa Coşkun diyor ki:

" — Ankara caddesin Mahmut paşa çarşısından, kitabcının tereke eşyasına konan koltukçudan, Muharririn bir ırgattan, okuyucunun iş olsun diye dükkâna girmiş bir geçiciden farkı yok.

Babıali caddesi öyle bir kitap darbhanesi ki mütemadiyen kalıp eser basıyor. Kitabcıdan, Mahmut paşa esnafından ayrılan başka bir meslek şuuru isteriz. Namevcut!

Bir kısım kitabcılar, Bitpazarında zaruret yüzünden paltosunu satmak mecburiyetinde kalmış acemi insanların düşürmesine mahsus sisteme mensup! Muharrir, ya ihtirasını düşürmek, yahut ta tabiin apartmanını yükseltmek için çalışan bedbahat bir mahlûk! Gururu, haysiyeti kitabcıya ipotek edilmiş.

Okuyucuyu sorma kardeşim... Halâ, kitabcı da, muharrir de bu okuyucudan kütlenin ne olduğunu, ne istediğini bilmiyorlar. Fenasını veriyor, okur! Kötüsünü sokuyorlar, kapışıyor! Alâsını önüne koyuyorlar burun kıvırıyor! şah eserini sunuyorlar, başını bile çevirmiyor!

Bizde kitap çıkarmak şuurun, gayenin potansiyeline bağlanmış değildir. Niçin kitap çıkardığını ne kitabcı, ne de muharrir bilir. Meteliği olmadığı halde yedi tane çocuk yapup hepsini perişan bir halde sokağa salıveren bir kısım insanlar gibi... Muharrir de, kitabcı da anlaşmışlardır; ayni itiyatla bu işe devam ederler. Eğer kitabı, biz farkında olmadan satılıyorsa, nedir bu kitapcıların feryat ve figanı? Nedir muharririn ciğer kebabı ve piyaz aboneliği? Hayır, bin kerre hayır! Bizde kitap satılmıyor azizim! Eğer satılıyor diyen varsa, işini uyduran ikiyüz tane Partiye, ikiyüz tane de maarife satabilmek bahtiyarlığına erendir. Yahut ta muharririn eline onbeş taksitte öğrenmek üzere beş lira sıkıştırıp taksitli bir matbaada az bir masrafa malettiği kitaptan çıkarından gayri meşru kazanmıştır.

Üstad M. Turhan TAN

Canım kardeşim, bir kitap satılmak için; kısmeti çıkmamış, evde kalmış kız gibi ötedenberiye cilve mi yapmalı? kırıtıp fıkırdamalı mı? Niçin bizde kitap satılmaz? Şunun için! bizde kitap, henüz para verilüp alınan, yahut para verilmeğe lâyık bir nesne telâkki edilmemiştir. Bizde bir kitap alınır. Bütün mahalleyi, hatta semti dolaşır. Yani kitap satılmıyor demek kitap okunmıyor manasına gelmez. Nasıl ki gazetelerimizde pek öyle fazla tiraj yapmadıkları halde, trende tramvayda, vapurda göz hırsızlığı ile cümle âlem tarafından mütalea edilmektedir.

Münevver, yarı münevver, sıfır münevver, tahtelsıfır münevver okuyucu denilen kütleyi teşkil edenler, kitabı, başka memleketlerde olduğu gibi, bir ihtiyac olarak kabul etmiyorlar. Kitap bizde, İstanbulun imar plânı gibi yalnız adı geçen ve fakat zinhar vücudu görülmeyen garip ve talisiz bir şeydir.

Ben, okuduğu kitabı ertesi günü kitapların Bitpazarı olan sahaflar çarşısına götürüp yirmide bir fiyatına satanları bilirim. Kitaba karşı zevkimiz de yok. Masalarımızın üzerinde hünsa sesli Tinarosistik, çeribaşlı suratlı Klark Gablinin, patlak gözlü Jan Kravforun resimlerini kapaklarına yapıştırmış frenkçe mecmuaları görebilirisiniz! Fakat tanınmış bir Türk muharririnin kitabını görmek istiyorsanız, bakaldan peynir almanız lâzım!

Hulâsa, kabahat kitapcıda, muharrirde, okuyucuda ve hiç birinde!»

Şair Ali Kemal Meram diyor ki:

« — Bizde kitap yalnız bugün değil, uzun yıllardanberi daima alâkasız kalmış bir meta gibidir. Kitap satılmayışını yapan amiller arasında bilhassa şunlar üzerinde durabiliriz.

Ancak bir milyonu münevver olan bir ülkede kitabın bugünkü durgun satışı yadırganmayacak tabiî bir dadisedir.

Kitap, memleketimizde hiçbir zaman ihtiyac olarak hissedilmemiştir. Hervakıt rastgele ve gelişi güzel rağbet kazanmış bir haldedir. Kitaba karşı biraz fazla temayülü görülen kimseler gülünç addedilir, hattat akbik ve tenkit edilir. Çünkü münevveri ancak bir

Ben, okuduğu kitabı, ertesi günü kitapların Bitpazarı olan sahaflar çarşısına götürüp yirmide bir fiyatına satanları bilirim.

milyon olan memleketimizde, zaten kitaptan evvel benimsenmiş zevkler, eğlenmeler, basit ihtiyaçlar mevcuttur, Bu basit zevk ve ihtiyaçlar, garbta da mevcut olduğu halde, kitap hiç bir zaman ihmâl edilmemiştir. Halbuki bizde sinema ve spor düşkünülüğü kitab zevkini baltalamış ve gülünç etmiştir. Mevzuu, tekniği, elhasıl her şeyile en basit bir filim ve bir futbol maçı bir hafta zarfında asgari elli bin kişinin alâkasını çeker. Fakat, beş yüz nusha basılmış bir kitap yılda elli nusha satabilir.

Her soytarı filim yıldızının bizde binlerce takdirkârı ve hayranları bulunduğu halde, bir müellifin daimî bir okuyucusunu bulabilmek büyük bir talih eseridir.

Bu, ne için altı yüz yıldanberi böyledir? Çünkü, yukarıda da söylediğimiz gibi bizde münevver nüfusumuzla kabili kıyas olmayacak derecede azdır.

Bugünkü gündelik gazetelerin gündelik manasız edebiyatı devam ettiği müddetce, yani edebî zevklerin üzerine bir külçe ağırlığı ile inmesinden hikâye ve romanları, bizim altı yüz yıldır hissedemediğimiz okuma ihtiyacının meydana gelmesine en büyük maniadır.

Edebiyatın buyüzden ölmesine gelince: Zaten o doğduğu günkü bütün cılızlığı ile can çekişmektedir. Şu en son harp sonrası neşriyatının devamı da, bu can çekişen ölünün son nefesi olacaktır.»

Edip Saadettin Nüzhet Ergun diyor ki:

«—Kitap satışının ne mikdar olduğunu yakinen bilmiyorum; şimdiye kadar yazdığım eserlerin kitabcılar tarafından tabedilmesi dolayısı ile, bunların ne mikdarda satıldığını yine bilemem. Bunun için bir çok sebebler ileri sürülebilir. Fakat, bence asıl dava umumî kültür mes'elesidir: Kitabın bir ihtiyaç haline gelmesi mes'elesidir!

Şu halde, bu ictimaî engellerin ortadan kalkmasını beklemek lâzım!

Allah, hepimize Eyüp sabrı versin!»

Maarif Vekâleti ve Halkevleri eserime yardım lütfünde bulunmasa derhal bu neşriyata nihayet vermek icap edeceği muhakkaktır.

Şu halde, ben kat'î olarak ve acınarak şunu açıkça söylemek mecburiyetindeyim, ki: bugünün münevveri ciddi mevzular ile kafasını yormak istemiyor!„

— Bizde kitap yalnız bugün değil, uzun yıllardanberi daima alâkasız kalmış bir meta gibidir.

Romancı Suat Derviş diyor ki:

"—Kitap niçin satılmayor, öyle mi? Bunun için birçok sebepler ileri sürülebilir. Fakat, bence, asıl dava Umumî Kültür mes'elesidir; halkın refahı meselesidir; kitabın bir ihtiyaç haline gelmesi mes'elesidir!

Şu halde, bu içtimaî engellerin ortadan kalkmasını beklemek lâzım!

Allah, hepimize eyüpsabru versin!„

Edip Nizamettin Nazif diyor ki:

"— Dostum. Kitabın okuyucusu sana âşık olacak. Kitap, gazete gibi değildir. Gazete bir cemiyettir. Halbuki kitapla beraber yatağa giren bir okuyucunun koynunda muharririn muhayyelesi beraberdir. Binaenaleyh sorarım ki kaç okuyucusuna bunu veren muharrir vardır? Senede bir müellifi bile beğenmek mühim bir mes'eledir.

Kitap neşreden muharrir, fevkalâde bir insan olmalıdır. Her milletin, herdevirde muvaffak olan muharrirlerini yan yana getirin, bir gazete sayfası dolmaz!

Sonra, muharrir kendini sevdirmekten daha mühim olan şey, bu sevgiyi idame ettirmesidir!

Cemiyet içinde hiç kavga etmemiş kaç karı koca vardır? İşte, muharrirler de böyle... Zaman zaman beğenilir, sonra unutulur ve sevilmezler.

Mes'ele şudur: Muharrir, tesadüfen eserile memleketin psiklojisine uymuş ve o an için sevilmiştir.

Onun için muvaffak muharrir azdır ve tabiî satılan kitaplar da...»

No. 7

— Güzel bir istasyon bulamadım, dedi ve birdenbire uzak mazide kalmış birşeyi hatırlar gibi:

— Yakını varken nerelere gidiyorum. Haydi kalk bakalım İclâl, bize biraz keman çal. Üç senedir senin müziğine hasret kaldık...

Neyse karım hiç nazlanmadan kemanını getirdi. Ve çalmıya başladı. İlk parçayı daha bitirmeden kalktım, masanın üstündeki notaların arasından (Şuman) ın rüyasını seçtim, aldım. Bunu karım da benim kadar seviyordu.. Yayın, kalın tellerde yaptığı ilk ihizaz kulaklarımda; akislerinde mevsimler taşıyan bir elemle ağladı. Yine bir akşam Kireçburnundaki köşklerinde bu parçayı çalıyordu. O zamanlar nişanlı idik. Çilerken korkup ta susan bir Bülbül gibi belki kesiverir diye yukarı, yanına çıkmağa korkmuştum. Bir akasya ağacına dayanarak onu dinlemiş, bestenin ağır melodisiyle göğsümde en nazik, en hassas bir parçanın kabaran coşkunluğu içinde dakikalarca ağlamış.. ağlamıştım... Ah o günler, ah o günlerin bir saat ni tekrar yaşamak mümkün olsa, yahut o heyecanın binde birini bugün duyabilsem, yaşamamdan birkaç sene feda etmiye hemen hazırım. Lâkin nerede.. Giden günlerin geri dönmiyeceği gibi onların hatıralarını yadederek gözlerimizin müebbeden kaybettiğini kalbimizde yaşatmaktan başka ne kudretimiz var ki... Karım yarım saat kadar çaldı. Kemanını bırakıp döndükten sonra ona sordum:

— Ne kadar kalacaksın İclâl?..

— İstanbulda mı?.. Bimem. Sen burada yalnız olmasaydın, bir ay kalırdım. Ama şimdi artık onbeş günde falan dönerim. Ahmet Hamdi arttıracaktı, fakat yüzümün ciddiyetinden mi çekindi, ne oldu da hiç sesini çıkarmadan sustu. Fikret lâf olsun diye fikir beyan ediyordu:

— Onbeş gün az bir zaman değildir.

Geçen bir dakikalık sükûttan sonra aşağıda kahve pişirmekte olan kıza bağırdım:

— Aysel, kahvelerimizi balkona getir. Köşede koltukta oturan Ahmet Hamdi bana:

— Tatlı üstüne kahve fuzulî değil mi Sabri, dedi. Fikret yan gözle Ahmet Hamdiye bakarak dudaklarında beliren manidar bir tebessümle:

— Şairin fuzulisi olur ama kahvenin bilmem (!) diyordu.

Zekâsının dar hudutları içinde cinaslı nükteler ka aran ilham dalgaları bazan onun gözlerinde böyle coşar, köpüklenirdi... Daha uzun, daha iğneli bir alaya hazırlanan Ahmet Hamdiye bırakmadan aynı bakış ve ayni manidar gülüşle:

— Fakat dostum dedim, onun nefisi de vardır. Değil mi ya, fuzulisinden bahsederken nefisini unutmak herhalde doğru birşey olmasa gerek (!)

Ben ikinci bir tearruza hazırlanmış gibi dururken, Fikret önüne bakıyor ve aczin en doğru lisanı olan sükûtla mukabele ediyordu... Radyoda Peşteyi ararken muhteşem bir istasyon buldum. Büyük bir orkestra ağır, kederli bir parça çalıyordu. Ben ayarını yapmakla uğraşırken, salondakiler dışarı balkona çıktılar... Denizden esen serin bir meltem kahvelerimizi soğuttu da radyonun kulaklarımıza doldurduğu ses mahşerinin teshir edici gürültüsünden bunun farkına varamadık... Bu akşam koy dün geceki kadar kalabalık değildi. Fakat buna rağmen mehtap daha aydınlık ve suların üstünde Marmara adalarından önümüzdeki kumluğa kadar uzanan sedef kakmalı ışık yolu daha parlak ve genişti... Sükût ediyorduk.. Bu ilâhi yolun üstünde periler gibi gözleriyle dalgın dalgın dolaşan şaire:

— Hamdi, dedim, ne iyi, yarın akşam bu sedef yolun ortasından geçip gideceksiniz.

— Gelirken de vardı ama, böyle bu kadar parlak değildi.

— Hoş sen İstanbulda daha güzellerini görürsün.

— Ne çare, sen gelmiyorsun.

— Azizim, talih bize ters tarafından çarpıyor. Hayatta onun darbesinden kim masun kaldı ki, ben derdime ağlayayım..

— Sen hakikaten şairsin Sabri. Ben ta eskidenberi demez miydim ki senin ruhunda mutlaka bir şiriyet var.

— Erişemedikleri ihtiraslar karşısında zavallı kalan ruhlar mevcuttur. Bunlardaki şairlik yalnız biçaralikleridir. Ben, bugünlerde herhalde daha çok onlardanım..

— Şiir azizim, serapa şiir...

— Değil Hamdi. Fakat olmasından korkarım.

Bizim bu muğlâk muhaveremizden Fikretin canı sıkılmış olacak ki, kalktı. O gittikten sonra biz de çok oturmadık. Hemen birkaç dakika sonra vaktin daha erken olmasına rağmen odalarımıza çekildik. Bir saat gözüme uyku girmedi. Daha bu gece·

den geçireceğim onbeş günlük uzun yalnızlığı düşündüm.. Bakalım bu ayrılık bana; yorgun kalbimi dinlendirecek bir nekahat mi, yoksa cehennem azabından beter bir hasret iniltisi mi olacak... Yatağımın içinde sağa sola dönerken uyuyup kalmışım.

*
* *

Yine yorucu ve boğucu bir üzüntü içindeyim. Hayatımda yalnızlığın ilk acısını duyuyorum. En yakın bir alışkanlıktan sonra birkaç zamanlık ayrılığın böyle bu kadar tahammülfersâ bir işkence olacağını ne bilirdim... Şu üç buçuk gün içinde Tekirdağından ilk defa olarak soğudum... Çocukken Ermeni papaslarına yaptığımgibi her görüşte diş bilediğim Fikrete karşı bile içimde bir özleyiş duydum, o da onlardan iki gün sonra İstanbula gitmişti.. Bütün fedakârlıkları göze alarak peşine takılmak, onunla beraber gitmek istedim. Fakat mani yalnız maddî sebepler değildi. En acıklı ruh köşelerini de çiymemek lâzımdı. Talihin bu esaret mandası altında tıpkı azadını bekliyen köleler gibi her günün geçişini seyrederek bir teselli buldum. Karım gideli on gün olduğu halde ondan ancak bugün bir mektup alabildim. Şunları yazıyordu :

" Sabri . .

İki gün ara ile iki mektubunu aldım. İstanbulun gürültülü hayatı içinde hemen cevap yazmak mümkün olmadı. Buna gücendiğini tahmin etmiyor değilim, fakat ne yazık ki elimde olan birşey değil. Benin yerimde sen de olsaydın, eminim ki başka birşey yapamazdın. İnsanın ruhu nereye bağlı olursa olsun muhitin tezahüratına uyuyor... Bu yazılarımla senden af dilenmiyorum.. Onu sonra konuşuruz. Sana İstanbuldan bahsedeydim biraz.. Canının sıkılmıyacağını biliyorum. Çünkü sen İstanbulu çok seversin.. Fakat bunda nekadar haklı olduğunu kendin görmeliydin.. Şehrin her köşesi ayrı ayrı değişmiş, hem o derece değişmiş ki bu yeniliklere adeta yabancı kaldım. Kireçburnunda bile her gece bir köşkte toplantı oluyor. Beni de bir arkadaşım iki gün evvel Tarabyada Tokatlıyanda verilen bir çaya götürdü . . . Dün de Suadiyeye gittik . . Plâj ne güzel olmuş, sorma. Bu mektubu sizde yazıyorum Sabri. Biraz evvel bizim köşke bir sürü misafir geldi. Kendimi dar attım dışarı. Annen yanımda oturuyor. Zavallı kadının seni nekadar göreceği gelmiş. Her dakika başında ah evlâdım diye sızlanup duruyor. Daha ilk geldiğim gün beni yalnız görünce birdenbire rengi değişti. İnan ki Sabri annelik şefkatinin derin izlerini ilk defa onun yüzünde okudum... Orada iken ağabeyim sana söylemişti değil mi?. Küçük bir kotra yaptırmış, her akşam onunla kavaklara kadar gidiyoruz... Geçen gün Büyük Dererede ağabeyimin bir arkadaşile yarış ettik. Tabiî biz kazandık. Sizin köşkün, yukarısında bütün boğaza nazır bir tepe vardıya Antırparantes söyliyorum; hani seninle nişanlı iken bir defa fındık toplamağa çıkmıştık da senden kaçarken dikenlerde entarimi yırtmıştım; hatırladın değil mi?.. İşte oraya, dayın bir çardak kurdurmuş, görme, hâkan saraylarının büyük kameriyelerine benziyor... Her sabah kalabalıkla sütlerimizi orada içiyoruz. Sade içimizde bir sen eksiksin... Bugün salı. Pazar günü hareket edeceğim amma ne olur ne olmaz sen yine istikbale çıkma. Yalnız bir hamal gönder„ ilâh... Kalın kafalı bir talebenin ders ezberleyişi gibi mektubu tekrar tekrar, her cümlesinden bir mana çıkararak okudum. "İstanbulun gürültülü hayatı içinde hemen cevap yazmak kabil olmadı„ demek karım Paris gibi bir yere gitmiş olsaydı beni büsbütün unutacaktı...

"Ben zaten talihin hangi tarafında dönsem, her gün bir parça daha eriyen aksimden başka birşey görmiyorum ki„

Tekirdağın küçük çerçivesi içinden ona sahifeler dolusu mevzular çıkardım. Destan kadar uzun iki mektup yazdım. Buna mukabil ondan üç beş satırdan başka ne alabildim. İstanbulun hududsuz zevkleri, değişik hayatı içinde yaşadığı halde.. Ne diyorum, bahtım beni neremden tutsa yere vuruyor.

Dün yine Müfettiş gelmişti. Sıhhiye Müdürünün Bürosunda bana:

— Bu defa ben gidiyorum. On gün sonra yeni tahsisatı tevzi etmek için sizin zahmet etmenizi rica edeceğim; Sabri bey, diyordu..

— Emrederseniz efendim, diye kabul ettim.

On gün sonra bize yine uzun bir seyyahat düşüyordu. Böyle kararsız bir bekleyişle üç günüm daha geçti. gitti. Bu sabah iskelede oturan bir hastamı yoklamaya gidiyordum. Vapurdan çıkan yolcular arasında Fikreti görmiyeyim mi.. Az kaldı bütün herşeyi unutarak boynuna sarılacaktım. Bana elini uzatırken:

— Hoş geldin ama, sana dargınım Fikret; dedim.

— Neden?..

— Giderken bana uğramadın bile

— Haklısın dostum, yalnız hareketim çok âni oldu. O kadar ki vapura dar yetiştim....

Sabah güneşinin ılık sıcaklığı tepemizden aşağı dökülürken, yolculuk yorgunluğunun verdiği mahmurlukla sarhoşlar gibi sallanırcasına yokuşu çıkanların arasından deniz kıyısına doğru yürüdük... Fikret koluma girmiş, beş duygusunda henüz tadını kaybetmeyen İstanbul hayatını anlatıyordu...

— İstanbul azizim bu yaz pek ömür olmuş.. On gün nasıl geçti bilmiyorum. Hele Adalar doyulacak yerler değil. Sana yazmıştır orada bir gün İclâle tesadüf etmiştim, ses çıkarmadım geniş göründüm ama az kaldı:

— E . . . sonra ne oldu diyiverecektim....

Ben ne garip, ne evhamlı adamım yarabbi.. Yine tek bir kelimenin üstünde fikri sabit halinde kaldım... Bu tabiatımdan kendim de nefret ediyorum, lâkin vazgeçmek elimde değil... Ayrılıncaya kadar söylediklerinin biri aklımda kalmadı. Yalnız bir nokta zihnimde gaz haline geçen bir zerre gibi büyüdükçe büyüdü. Ve bir saniye içinde beni adeta melânkolik yaptı. Bugün de mustarip, münkesir günlerimde olduğu gibi kalb üzüntüleriyle akşama erdim...

. . . .

Karım geldi. Evim onbeş günlük bir manastır sükûnundan eski neş'esine avdet etti... En metrûk köşeler bile üç senedir duymadıkları şarkılar; kahkahalarla doldu.... Ah, halbuki benim içimdeki köşeler o sükûnu şimdi ne kadar arıyor... Karımın; beni inkâr edecek derecede değişmesi yorgun kalbimi dinlendirdiğim üç buçuk günlük uzletin hasretini çektiriyor...

O, artık eski İclâl değil.. Fazla yüz bulmuş şımarık kızlar gibi huysuz, her istediğini mutlaka yaptırmak isteyen alelacayip bir mahlûk olmuş. Öyle havailikleri, öyle hafiflikleri var ki... Bana; vicdanımdan şüphe ettirecek kadar zalim davranıyor... Geleli iki gün olduğu halde üç senedir Tekirdağında oturan o değilmiş gibi her husasatını tenkit ediyor. Şehri beğenmiyor.... Dün ne oldu da bir aralık bana:

— Sabri, bu Tekirdağından daha bıkmadın mı?.. İstanbul dururken böyle iptidaî bir yerde didinmekten ne zevk duyuyorsun bilmem, dedi.. Ona ne cevap vereceğimi şaşırdım. Harekâtiyle anlattığını nihayet ağziyle de ikrar etmesi beni dehşetli müteessir etti...

Halimdeki tahavvülü hiç görmediğine göre artık onun eski hassasiyeti de kalmamış gibiydi... Ona kısa bir nasihat vermek istedim ve . .

— İclâl dedim, anlıyorum ki küçüğüm, İstanbulun tesiratı altında kalmışsın.. Fakat bu, insana bir istikbal temin etmez... Mamafih seni biraz da haklı görmiyor değilim. Zira insanlar hissiyatlarına pek çabuk kapılırlar. Bundan kurtulmak ta yine kendi elimizdedir...

— Arkası var —

Maraş Müdafaasının Yaşayan Kahraman Ölülerinde MILLIŞ NURİ

Yazan; Ali Enver TOKSOY

Maraş müdafaası dünya tarihinin eşini nadir kaydettiği, sayısız şehamet ve hamaset menkabeleriyle dolu bir dasitanı zaferdir. Her türlü müdafaa imkânlarından mahrum kadın, erkek bir avuç Türk, şehri dört yandan saran toplu, tanklı ve tayyareli muazzam düşman kuvvetlerini yirmi üç gün gibi kısa bir zaman sonunda hudutlarımdan kovmuş ve bu suretle fıtrî ve ezelî kahramanlığımızın lâyemut ve üstün bir örneğini daha yaratmıştır.

Filhakika, bu zafer Maraşa; binlerce evlâdınınşehit bir o kadarının gazi ve beş binden fazla evinin oturulmıyacak şekilde harap düşmesi suretile pek ağıra mal oldu. Fakat buna mukabil Kartacayı, Verdunu çok geride bırakan ve Maraşla birlikte bütün bu havaliyi işgalden kurtaran öyle eşsiz bir müdafa ve zafer yaratılmıştır ki, hasıl edilen bu netice, uğranılan zarardan elbette kat, kat çok daha yüksek ve kıymetlidir.

Maraş müdafaası, yalnız biz Türklerin değil bütün bir medeniyet dünyasının ve hasımlarımızın takdir ve hayretlerini celbetmiştir. Gösterilen hârikalar yaratılan şecaat ve şehamet menkabeleri, insan kudretinin fevkinde sayılacak şeylerdir. Türk celâdet ve kahramanlığının, Türk feragat ve fedakârlığının, nihayet Türk vatanperverliğinin eşsizliği bu kavğada bütün medeniyet dünyasının gözleri önünde bir kerre daha tecelli etti. Maraşı millî kahramanlığımızın timsali addetsek yeridir.

Hayretten hayrete sevk ve tarumar ettiği düşman ordusunun bakıyyetissüyufunu hudutlarından kovuşunun ve tam, ebedî istikbaline kavuşunun 19-ncu yıl dönümü münaşebetile onun yaşıyan ve ebediyen yaşıyacak olan kahraman şehitlerinden birisi hakkında taşıdığımız hatıraları nakletmeden geçemedik.

***

Uzun boylu geniş omuzlu, sert bakışlı bir delikanlı idi. Arkadaşları arasında daha yirmisinde iken bir mevki almış küçük büyük, herkesin hürmetini kazanmıştı.

Yaşları otuzu geçenlerde ona (ağabey) derlerdi. Toplantılarda yolsuzluk gösterenleri tek bir bakışla itidale sevkeder, yolsuzlukda ısrar eyliyenleri kaldırır, evine kadar götürürdü.

Eyi kalpli, temiz bir gençti. Kimsesizlere elinden gelen yardımı yapmaktan zevk alırdı. Cesurdu. En tehlikeli vakalar onun cür'eti karşısında basit bir mana iktisap ederdi.

İşgal hadisesi, her Maraşlı gibi Millışı da derin bir yese sevk etmiş, kalbinde gittikçe daha çok sızlıyan bir yara açmıştı. Millış Nuri birdenbire değişmişti. Gülmiyor, ötede beride eskisi kadar görünmiyor, yerken, gezer ve otururken muttasıl düşünüyordu.

Nihayet harp başladı. Kadın, erkek ve çocuk, silahını omuzlıyan her Maraşlı semtlere, cephelere koşuyordu. Her dakika üç beş mermi düşüyor, sanki havadan kurşun yağıyor, ve muharebe daha birinci gün müthiş bir manzara arzediyordu.

Asıl Millış ve bu Millışın taşıdığı cevher muharebe meydanında ortaya çıktı. Etrafına sekiz on arkadaş toplıyan Millış, harikul'ade atılışlar yapıyor o cepheden bu cepheye koşarak hergün yeni bir kahramanlık nümunesi veriyordu,

Şehrin merkezî bir yerinde büyük bir Ermeni kilisesi vardı. Kilişeye üç bine yakın insan tahassün etmiş, bir türlü zaptedilemiyordu. Millış bunun da çaresini buldu. Bir gece çetesile kiliseyi muhasara altına aldı, ve üç beş arkadaşıyle yukarıya çıkarak binayı tepesinden deldi. Açtığı delikten aşağıya bıraktığı kırk elli tahta üzerine yirmi teneke gaz boşalttı. Kilise dahilinde korkunç bir yangın ve cephanenin ateş almasından mütevellit bir infilâk başlamıştı. Bina muhasara altına alınmış olduğu cihetle kimse kapıdan dışarı çıkmıya cesaret edemiyordu. Çünkü her iki şekilde de ölüm muhakkaktı. Böylelikle üç bin düşman gönüllüsü ve mühim bir tahassüngâh olan kilise ortadan kaldırıldı.

Millış, her gün bir başka mahalleye geçerek zararlı binaları yakıyor, düşmana aman verdirmiyordu.

Bir gün Şekerli adını taşıyan ermeni mahallesinden geçiyordu. Ermeni müteneffizanından meb'us Ağopyan ve taallukatı da bu mahallede sakindi. Bir pencereden baş veren yaşlı bir ermeni Millışa şöyle hitap etti:

— Ahşam evleri yakıp, yıkmak hüner değildir. Eğer sende bir kudret ve denildiği gibi harikül'ade bir cesaret varsa gelde bu kârgir evleri yık.

Millış tereddüdsüz cevap verdi;

— Sıranız yarındır. Saat yedide bekleyin.

Bu sözleri suratsız herifin kahkahalarıyle karşılandı.

Ertesi gün saat tam yedide idi. Fransız ordusunun karargâh ittihaz eylediği meb'us Ağopyanın muazzam apartmanında Fransız ve ermeni erkânı öğle yemeğine oturmuş, genç kızlar şarap dağıtmakta idi. Salonun büyük kapısı birdenbire açıldı. Millış iki elinde iki tabanca içeriye girmiş, onu aynı vaz'iyette sekiz arkadaşı takip etmişti.

— Eller yukarı...

Açılan mazgalardan ateş de başlamıştı.

Fransız zabitanından ve Ağopyan ailesinden bazıları bitişikteki diğer apartmanlara geçmek suretile firar imkânını bulabildilerse de diğer mühim bir kısmı orada kâmilen imha edildi. Sonra, verilen ateşle Ağopyan ailesine nispeti olan bütün binalar, mevcut eşyasıyle beraber ve temamen yakıldı.

Bu hadise Fransız ordusunda ve Fransız ordusu ile birlikte hareket eden Ermenilerde derin bir telaş ve helecan uyandırdı. Millışın kafasını getirecek-lere elli bin lira mükâfat vâdediliyordu. Eşsiz Türk yiğiti, manevî bir kudret gibi bir türlü ele geçmiyor, her an yeni bir hamaset mınkıbesi yaratıyordu.

Harbin sonlarına doğru idi. Millış, tehlikeli gördüğü büyük bir Ermeni evinin arkadaşları tarafından yakılmasına bizzat nezaret ediyordu. Yarıya kadar yanan evin üst kat pençeresinden bir namlu aşağıya doğru sarktı ve bu namludan çıkan hain, serseri bir kurşun yiğitler yiğiti, arslan Millışın karnına isabet eyledi. Millış, dışarıya fırlıyan bağırsaklarını elleriyle tutmak suretile ev yanıncaya kadar ayakta kalmış, sonra, ne yazıkki, kendinden geçmiş olarak olduğu yere yıkılmıştı.

Millışın şehadeti bütün Maraşı ve bütün Maraşlıları yeislerin en büyüğüne garketti.

Bakırköy Bez, ve Pamuklu Mensucat Fabrikası ve Eski Basmahane

Yazan: Tevfik Pars
PİRE MEHMETOĞLU

Bundan 106 sene evvel... Bir İlkbahar sabahı, sarayının gün görmiyen duvarları arasında bunalan Sultan Mahmut, Havanın güzelliğinden istifade etmek, ve şöyle bir Bakırköyüne kadar gitmek için Veliefendi çayırına gelir.

Bu sırada deniz kenarında fevkalâde büyük bir bina nazarı dikkatını celbeder, ve bunun ne olduğunu öğrenmek ister.

Yanında duran lalasına :

—Lala, der, şu kışlaya benzer bina, nedir acaba ?

Lala: "bilmiyorum Sultanım!„ cevabını verince, onu daha beter bir merak sarar:

— Git, der, çabuk öğren de gel!

Lala, binanın yanına gider, ve sahibini araştırmağa başlar.

Bu sırada fabrikanın sahibi olan, ve barutcubaşı namile anılan Kirkor, lalanın yanına gelir:

— Ne o, hayrola der, beni arıyormuşsunuz!

Lala, muhatabını tepeden tırnağa kadar süzdükten sonra:

—Bu binanın sahibi siz misiniz? diye sorar.

Kirkor, vaziyetten kuşkulanır:

— Evet ama, der, niçin soruyorsunuz !

Lala:

— Ben sormuyorum, Sultan Mahmut soruyor.

Cevabını verince, barutcubaşının etekleri tutuşur, kekeler:

— Evet, der, burası benim mensucat fabrıkamdır.

*

Lala, koşa koşa Padişahın yanına gelir, huzurunda eğilir:

— Şevketlim! der, gördüğünüz o büyük bina, barutcubaşı denilen Kirkor isminde bir Ermeninin mensucat fabrikası imiş !..

Sultan Mahmut, köpürür, hiddetlenir:

— Git al, gel! şu herifi buraya! diye emir verir.

*

Biraz sonra barutcubaşı Padişahın huzuruna gelir.

Sultan Mahmut kaşlarını çatar, gözlerini açar:

— Bu binayı kimin için yaptın! diye sorar.

Birdenbire ne cevap vereceğini, ne diyeceğini şaşıran adamcağızı korku alır:

— Sizin için yaptım şevketlim!

Demek mecburiyetinde kalır.

Bu cevaptan son derece hoşlanan, gururu okşanan Sultan Mahmut, hemen sağ elini havaya kaldırır, şehadet parmağile işaret eder:

— O halde, der, bütün bu gözünün görebildiği yerleri ben de sana verdim.

*

O günden itibaren basmahane devlete; incirliği, çifliği ve bütün Yeniköy sırtları da Ermeninin uhdesine geçer..

*

İşte, Sultan Mahmut devrindenberi bilâfasıla çalışan ve hizmet müddeti bir asrı aşan bu emekdar basmahane, Cumhuriyet Türkiyesinin bütün yeniliklerinde olduğu gibi, yerini en modern bir fabrikaya terketmiş, tahta çarkları çelikleşmiştir.

Artık, onun, buhar kuvvetinin tek silindirle çalıştırmağa uğraştığı köhne makineleri durmuş, ihtiyar bir hastanın süngerleşmiş ciğerleri gibi hırıldayan sesleri susmuştur.

Onlar, ebedî uykularını uyurlarken, yanıbaşlarında kurulmuş modern bir fabrikanın çelik makineleri, sağlam bir sporcunun kalbi gibi işlemekte, tesisatı hergün biraz daha genişlemektedir.

Onbeş sene evvel, tek katlı köy odalarını yapmak için, âdi kerpiç imalinden başka endüstriel bir varlık görülmiyen Türkiyemizde, bugün beynelmilel kıymeti haiz, sayısız fabrikaların kurulduğunu, sayısız bacaların yurd semalarına doğrulduğunu görüyoruz.

Ulu Önderimizin, Ebedî Şefimizin cihan tarihini hayretlerde bırakan büyük inkılâplarından birisi de, Türkiyemizin endüstrileşme yolunda attığı derin ve kudretli hamleleridir.

Türk ulusu, onbeş senedenberi ebedî şefinin fevkalbeşer hamlelerini, yine fevkalbeşer bir kavrayış ve imanla takip etmeğe azmetmiş, ve bugün de aynı imanla Millî Şefinin etrafında kenetlenmiştir.

Bu meyanda daima ensdüstriel hareketlerin başında bulunan ve değerli ellerle idare edilmekte olan millî müesseselerimizden Sümer Bank, ulusun takdir ve hayranlığını kazanmıştır.

Başarmağa muvaffak olduğu büyük teşebbüsleri arasında "Bakırköy Bez ve Pamuklu Mensucat Fabrikası„ tesisatı, organizasyonu, değerli mamulâtı, ve mühim istihsalâtı itibarile millî ihtiyaçlarımızın bir kısmını karşılamağa muvaffak olmuş kıymetli müesseselerimizdendir.

Bu mühim müessesenin heyeti idaresinin çok kıymetli uzuvlardan ve başta genç direktörü Bay Nihat olmak üzere bütün memurlarının iyi tahsil görmüş kıymetli bay ve bayanlardan müteşekkil olduğunu da söylemek isterim.

1500 ü aşan amelesine gelince: onlar da başlıbaşına bir mevzudur...

Onların fabrika dahilindeki bütün medenî ihtiyaçları, en basit teferruatına kadar temin edilmiştir.

Diş doktorlarından, ayakkabı boyacılarından, aynalı gardroblarından, duşlu, banyolarına kadar herşeyleri mükemmel!

Fabrika dahiline girergirmez, derhal soyunma odalarına giderler, elbiselerini çıkarıp, tulumlarını giyerler...

Çalışma saatleri sonunda, tekrar sokak elbiselerini giyerlerkn hiç bir vakit bol su, ve bol sabunla yıkanıp temizlenmeği ihmal etmezler.

Sonra cihan endüstrisinde en mühim bir dert olarak iktisatcıları meşgul eden beynelmilel amele zehniyetile, Bakırköy bez fabrikası amelelerinin psikolojisini mukayese edecek olursak, aralarında büyük bir farkın mevcut olduğunu ve bu farkın gün geçtikçe ehemmiyet bulduğunu görürüz.

Onlar, her bakımdan müstakbel endüstrilerimizin yegâne istinatgâhı olacak olan "Türk işçileri„ nin nevi şahıslarına münhasır vasıflarını haizdirler.

Onlar, sabahtan akşama kadar çelik mekikler gibi işleyerek, alınteri dökerek kazandıkları paralarına bile, el uzatırken yüzü kızaran temiz yürekli insanlardır.

Onlar, ne eski basmahanenin basık ökçeli, beli kuşaklı külhan palikaryalarına, ve ne de Avrupanın, Amerikanın Revolution cı proletaryalarına benzemezler.

Onlar, bütün hususiyetlerile müstakbel endüstrimizin doğuracağı yeni sınıfın, Kemalist işçi sınıfının en ideal en karakteristik sembolleridir.

ÖLÇÜ MEFHUMU

Yazan: Nabi EKEMEN

Ölçü mefhumunu ben iki sınıfa ayırıyorum:

a) İnsanların icat ettiği umumî ölçüler: Metre, kilo, litre ve saire gibi.

b) Her ferdin kendi şahsına ait olmak üzere kullandığı ölçüler.

Ben burada ikinci sınıf ölçülerden bahsedeceğim.

Dünyada her fert kendi mantığına, kendi psikolojisine ve kendi menfaatine göre ölçer.

Meselâ bir avukata sorarsanız: « dünya bir davadan ibarettir » cevabını alırsınız. Bir Napolyona sorarsanız: "dünyada muharebe ve ülkeler zaptetmek için yaşanabilir.. Yoksa değmez „ hükmünü verir.

Bir doktor ise, dünyada herşeyde hastalık ve tedavisi çarelerini arar.

Ben de kendi ölçümle insanları sınıflara ayırmağa çalışacağım.

●

Aşağı sınıf: Şkispir " dünyada haddi zatında fena ve iyi yoktur, ancak düşüncelerimizle biz bunu tayin ediyoruz! „ diyor.

Cahil bir adam tasavvur edin. Tahsil ve terbiye şöyle dursun, dünyanın hücra köşelerinde yaşadığından görgüsü bile yok. Bu adam avlandığı, kuş tuttuğu zaman ne zevk veya ıstırap duyarsa, (hiç birşey duymaz) insan öldürdüğü zaman da ayni hislerle mütehassistir. Hattâ bu sınıf içinde öyle mahlûklar vardır ki jandarma, hapishane, idam korkusunun mevcudiyetinden bile bihaberdir. Bu mahlûk düşünemez. Binaenaleyh iyi ve fenayi tefrik edemez ve hareketinde fren yoktur.

●

Vasat sınıf: Bunlar şehirlerde oturan, Üniversitelerde tahsil eden, dansın her çeşidini bilen, insanların karnını açıp safra keselerini çıkaran, bugünkü cemiyetin az veya çok farklarla Avrupa ve Amerika ve kısmen dünyanın diğer taraflarında da sâkin kültür insanlarıdır. Bunlar hastalıklar için ilâçların, kanuna muhalif hareket edilirse, hapishanelerin mevcudiyetinden tamamile haberdardırlar ve hareketlerini ona göre tanzim ederler. Bunlar yapacakları işi düşünürler ve bugünkü cemiyetin " iyi „ mefhumuna uyup uymadığını mukayese ederek hareket ederler.

●

Âli sınıf: İnsanlarda üç meyil vardır. Mide, şehvet ve tahakküm meyilleri. Bu sınıfa mensup insanlar, bu meyillerini - ikinci sınıfa tâbi olanlardan daha muvaffakiyetle - iradelerile zincirliyerek, egoistlikden kendilerini uzaklaştırarak cemiyet için çalışan mefkûre sahipleridir. Bunların sayısı az, hattâ bugünkü ihtiyaca göre pek azdır. Bu sınıfa dahil olmak için Üniversiteden çıkmak kifayet etmez, bunlar asaletlerini içlerinde taşırlar ve hasletlerile beraber doğmuşlardır. Bunlar bir mefkûrenin tahakkuku için çabaladıkları zaman gayretlerinden ve sâyilerinden bir mükâfat almak gayesi gütmezler. Ne para, ne kadın, ne de saltanat onları cezbedemez. Maalesef bu gibilerin adedi milyonlarda bir olmakla beraber yok değildir ve bugünkü ilmi, fenni ve kültürü kuranlar; dünyaya bugüne kadar gelip giden milyarlarca insan arasında işte bu bir avuç insandır ve mükâfatları derunlarından duydukları haz ve zevktir.

●

İnsanları kendi görüşümle üç sınıfa ayırmakla tam bir tasnif yapmadığımı biliyorum. Bilhassa âli sınıfa mensup olduğu zannı verererek dünyayı aldatabilen öyle egoistler vardır ki, bunlar ihtimal bugünkü " iyi „ mefhumuna ayak uydurarak yürüyen orta sınıf insanlardan, hattâ ayak takımından çok, pek çok tehlikeli ve muzırdır. İşte Napolyon, işte (isim söylemeden) bugünkü diktatörler. Bunlar sözde cemiyete yahut mensup olduğu kütleye piştarlık ederek onları saadete kavuşturacaklarını vadediyorlar.

Farzedelim ki öyle.

Burada iki sual dudaklarımıza geliyor:

1 — Kendi kütlesini saadete kavuştururken, diğer bir kütlenin saadetini çalmıyor mu?

2 — Bunu, o kütleye olan muhabbetinden mi yapıyor, yoksa vücudunda taşıdığı tahakküm meyillerinin hamlelerine mukavemet edemediğinden mi?

Maalesef her iki suale de vereceğimiz cevap bu idealistlerin aleyhindedir. Bunlar İch - idealist denilen en tehlikeli mahlûklardır. Hattâ bir kuş ile bir insan öldürürken ayni hislerle mütehassis kalan düşüncesiz, bilgisiz bir vahşiden dahi daha tehlikeli ve daha muzırdır.

●

Bugünkü cemiyetin ihtiyacı bir hakka istinat etmeğe mecburdur. Uyanmış olan milletler gibi uyanmakta olan milletlerin güneşi artık kapatılamaz, hile ile onları ezmek artık ne kadar imkânsız ise, tehdit ve kuvvetle de ezmek aynı derecede imkânsızdır. Milletler fertlerle mukayese edilebilir.

●

Gök Tanrıya dua edelim ki, dünyada İch - İdealist (İch ben demektir) lerin sayısını artırmasın. Bu temenni başka türlü dahi ifade edilebilirdi...

●

Yıldız ve Kahire Sarayları arasında iki izdivaç Tasavvuru

— Baştarafı 15 inci sayfada —

kemesi Serasker kapısında yapılıp gaddar herif ipe çekilmiş. Hediye hanım da, oğlunun acısiyle beddua eden talihsiz ananın bu beddusından belki bir ay geçmeden, bütün güzelliğini kaybetmiş. Kendisini çocukluğunda görmüş olan ve son yıllarda ölen teyzem Binnaz hanım, güzel kalmış endamına ve pek vakur edasına reğmen yara eserlerinden yüzünün adeta korkunç bir manzara arzettiğini söylerdi. Fakat bu korkunç dakikalara sahne olan köşk, herhalde ve mutlaka yıkılmış olacak. Çünkü türbenin yanındaki ve belki daima bu türbe ile alâkadar bulunmuş binadan sarfınazar, Küçük Çekmecenin bütün evleri pek ufak yapılar. Ve imam bunların adedi için yüze kariptir dedi ama, köy bukadar haneden mürkkep olduğu hissini vermiyor. Halbuki, bir Rumeli seyahatına çıkarken buradan geçen Evliya Çelebi şöyle demektedir:

(Eyyüp Mevlevini hükmünde niyabettir. Kalesi lebbi deryada olup ziyade haraptır. Şehri lebbi derya ile sahili bahirde nısfı düzde, nısfı bayır üzere, cümle altıyüz haneli, bağlı, bahçeli, abuhayat sulu, serapa kiremit örtülü evlerdir. Cümle on yedi mihraptır. Bayır başında tekke camii bir minareli ve kurşun örtülü bir camidir. Medresesi Abdüsselâm beyindir. (Çarşı camii) cemaati kesireye malik, bir minareli, kurşunlu, çarpeşte kubbe örtülü cami sağîrdir. Bir hamamı, yedi adet kâgir bina hanı ve mektebi subyanı, üçyüz kadar dükkânı vardır. Sevk sultanisi şehir üzere vaki olmakla cümle tarikiamları serapa beyaz taş kaldırım döşelidir.)

Ve gölden bahsederken de, ezcümle: (Bu bahreye hengâmı şetade nice dereler gelip cereyan eylediğinden, ayağı daima dereye akıp üzerinde cesim bir köprü vardır.) diyor. Köyün müntehasını teşkil eden bu köprünün başında vaktiyle bir kapı bulunup geceleri kapanırmış. Köprüye pek yakın, cadde üstünde üç han var. Çatalcadan, Silivriden, bütün etraf köylerden arabalariyle İstanbula mal götüren köylüler, geceyi bu hanlarda geçirir ve fecirle beraber İstanbul yolunu tutarlarmış. Hanların birinin altında ne cesim bir avlusu var. Vaktiyle burada develer barındığı için hanın adı (Deve hanı) kalmış. Londradan Bağdada kadar giden büyük yol, asfalt, İstanbulun başlangıcı diyebileceğimiz bu yerde işte bu hanların ve bunlarla beslenen pek mütevazî kahvelerle aşçı dükkânlarının önünden geçiyor. Beş on adım öteki meydandaki birkaç ihtiyar ve sevimsiz ağaçtan bir tanesinin fevkalâde kadim olduğu malûmsa da ne zaman dikildiğini köyün en eski yerlileri de cedlerinden duymamışlarmış. Uzaktan kemerinin suya aksi fevkalâde hoş görünen köprünün yapı başındaki üstü

Niğde Vilâyetinde Bir Tetkik

— *Baştarafı 19 uncu sayfada* —

belirmiştir. Bugün, ekserisi ziraatle uğraşan vilâyetlerde gerek Ankaradan verilen direktiflerle yapılan yardımlar ve gerekse mahallî hareketler sayesinde büyük bir ziraî kalkınma faaliyeti müşahede olunmaktadır.

* * *

Anadoluda yaptığı bir geziden dönen muharririmiz, Niğde vilâyetinde gördüğü ziraî hareketi çok canlı bulmuş ve Niğde valisi ile bu mevzuda yaptığı bir mülâkatı yukarıya yazmıştır. Bir vilâyet meselesi olmaktan ziyade, mahiyet itibarile, memleketşumul bir mevzu olan bu tetkiklerini, yazıcımız, şöyle hülâsa ediyor:

Otomobilimiz Fertek köyüne vardı. Köylüler, vali otomobilini tanıdılar, büyükce bir köy olduğu için birçok dolambaçlı sokaklar geçtik. Her geçtiğimiz sokakta bir kalabalık görüyoruz. Çok nufuslu bir köy.. Biz geçerken şapkalarını çıkarıyorlar. Hele minimini köy yavrularının öyle selâm verişleri var ki

Nihayet geniş bir meydanlıkta ve büyük bir binanın önünde durduk. Burada bizi büyük bir kalabalık karşıladı. Köylüler haftanın muayyen bir gününde köyden ayrılmazlarmış: Cuma günü.. Bizim burayı ziyaretimiz cuma gününe tesadüf ettiği için büyük bir kalabalık görmüş oluyoruz. Derhal, köy halkının dindar insanlar olduğuna hükmettim.

Zira, cuma günleri köyden ayrılmamak, cuma namazı kılmak içindir. Bu köy eskiden Rumlarla meskûn imiş. Biçimli, muntazam taşlardan yapılmış büyücek evlerile küçük bir kasaba hissini veren Fertek'in bugünkü sâkinleri, istirdadı müteakıp anavatana gelen mübadil ırkdaşlardır.

Otomobilden indik. Muhtar bize «hoş geldiniz» deyince, etraftan sesler birbirini tevali etti:

— Hoş geldiniz..

— Safa geldiniz..

Ve bundan sonra, beş on nasırlı el, mengene kuvvetile ellerimizi sıktı. Bu el sıkışından Türk köylüsüne has gayet samimî bir hâl sezdim.

Köylüler daha fazla ayakta kalmamıza razı olmadılar. Köy odasına gidelim, dediler. İlbay Faik Üstün, evvelâ mektebi gezmemizi tensip etti. Gördüğümüz büyük bina, köyün okulu imiş. Birçok kaza merkezlerinde bile eşine az tesadüf edilir büyük bir mektep ile karşılaşıyorun. Valiyi tebrik etmek-

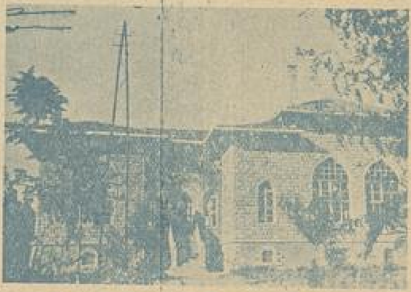

Niğdenin Aksaray kazasında ortaokul

ten kendimi alamadım. Faik Üstünün daha Kırklarelindeki valiliğinden tanıdığım kültürseverliğini buradaki eserle biraz daha artmış olarak görüyorum. O, Kırklarelinde de böyle yapmıştı, vilâyetin her yanını mekteble bezetmişti.

Köylüler, valinin, Fertek köyündeki mektep gibi Niğdenin daha 59 köyünde birer mektep inşa ettirdiğini söylediler. Faik Üstünün Niğdeye tayini üç yıl olmamıştır. Buna rağmen vilâyet köylerinde 60 tane okul yaptırmak imkânını bulmuş. Böyle yapıcı ve kültür sever idarecilerimizin çoğalmasını hepimiz temenni ederiz.

Mektebte çok kalmadık, köy odasına gittik. Bize birer ayran ve birer kahve ikram ettiler. İçtik ve biraz hasbuhâl ettikten sonra okulun tatbikat fidanlığına gittik.

Vali burada, yolda izah ettiği ziraî hareketin sonunu şöylece anlatmağa başladı:

— Köylüyü en çok üzen ve ona batilik aşılamağa çalışan şey kağnıdır. Bu nakil vasıtası, gerçi Türk köylüsünün

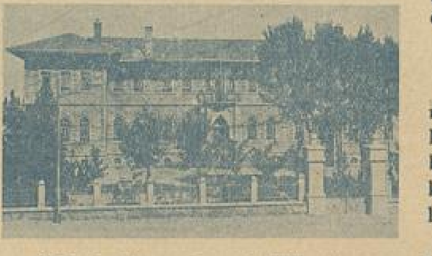

Niğdenin Aksaray kazasında Halkevi

mazisine bir sembol ise de, halihazır terakki hamleleri arasında hiç te yakışmıyor. Kağnıların yerine dört tekerlekli at arabası ikame etmek ve kara sapanların yerine tamamen pulluk temin eylemek istiyoruz. Bu maksatla husust muhasebe bütçesine her yıl üç bin lira kadar müdevver sermaye konulmuş ve bu para ile bu yıl çiftçilere 30 araba ve 50 kadar da pulluk tevzi edilmiştir.

— Bunları ne gibi şartla verdiniz?

— Üç senede ödenmek üzere.. bu vesaite, gün geçtikce rağbet çoğalmakta ve bazı köylüler de bizim yardımımıza baş vurmadan doğrudan doğruya kendileri tedarik etmektedirler.

Vilâyetin müsait olan sahalarında köylüye mühim bir servet vasıtası olan tavukçuluğun; islâh ve inkişafı için yine husust muhasebe ziraat tahsisatiyle merkezde 120 tavukluk Rodeyland ve Legorn cinslerinden fennî bir istasyon tesis ettik. Üç aydanberi çalışmakta olan bu islâh istasyonunda köylüye 1400 kadar yumurta verdik. Bu yumurtalarla civciv çıkarılarak nesli bozulmuş olan tavukların yerine cins tavuk yetiştirilmeğe başlanmıştır. Ayni istasyondan bir tanesini de Aksaray kazasında kuruyoruz.

Bir de "arıcılık" işine girişmiş bulunuyoruz. Ziraat Vekâleti tarafından gönderilen baskı makinesile ziraat müdürlüğümüz arıcılara ücretsiz petek yaptırmakta, modern kovanların kullanışını öğretmektedir.

Kısmen aşiret hayatı yaşıyan vilâyet köylerinin mer'alarda otlatmağa alıştırılmış olan davarları, kışın karlı günlerinde toprak kapanınca açlıktan ölüme mahkûm oluyor. Buna çare olmak üzere kışlık gıda temini düşünülmüş ve köylerde yoncalıklar tesisine başvurulmuştur. Husust muhasebe bütçesindeki tahsisatla Kayseri tohum islâh istasyonundan getirilen yüzlerce kilo yonca tohumu köylülere parasız olarak dağıtılmış ve bu suretle 14 köyde yoncalıklar vücude getirilmiştir.

* * *

Fertek köyünün tatbikat fidanlığını baştanaşağı tetkik ettikten sonra Niğdeye avdet etmek üzere otomobile biniyoruz. Arabamız hareket ederken köylüler şapkalarını sallıyarak bağırdılar:

— Bunu saymayız, yine bekleriz; haydi, yolunuz açık olsun..

---

kırmızı kiremitli, penbe boyalı yeni kâgir kahvede imamla birer çay içtik. Bu sene hat boyunda bir küçük park ve okuma odası yapılacağını söyleyen imam, elektriksizliğe müteessir. Köyün sâkinleri vaktiyle Türk, Rum, Ermeni ve Yahudiden mürekkepmiş. Şimdi ahalisi kâmilen Türk olup büyük ekseriyet fakirmiş. Çünki köyün etrafı çiftliklerle muhat ve köylünün elindeki erazi göl ile Marmara arasındaki küçük parçaya münhasırmış. Burada biraz sıtma da oluyormuş, sarfedilen himmetlerle azalmış olmakla beraber, tamamen de geçmemiş. İstasyon yolundaki metrûk fabrika ise bir kibrit fabrikası olup pek az bir zaman faaliyette kaldıktan sonra böyle muattal bir hale düşmüş imiş..

Hatırlıyorum ki, herkesin bir tarafa nakline tarafdar olduğu İstanbul limanını, Küçükçekmece gölü ile Marmara denizi arasındaki bu giriotili çıkıntılı toprakları kaldırıp gölü denizle birleştirerek buraya nakletmek, burada büyük bir liman, cesim depo ve antrepolarla transit sahaları vücude getirmek, uzun zaman Rüsumat müdürü umumiliğinde bulunan babam Sırrı bey merhumun müdafaa ettiği bir fikirdi. Bu hususta, gümrüklerin merbut olduğu Maliye Nezaretine, bir sureti bende mahfuz bulunan bir de lâyiha vermişti, ve harbi umumî esnasında galiba henüz sadrazam olmadan, Maliye Nazır vekili sıfatiyle Talat paşa kendisiyle buraya gelip gölü gezmiş ve vaziyeti yerinde tetkikten sonra o da babamın fikrini tensip etmişti. İmam bu ziyaret günü köyde imiş. Ve ifadesine nazaran Talat paşa ehali ile sohbetler etmiş, ve tasavvurun, babamın teklifi eseri olduğunu asla kale almayıp keyfiyeti kendi kafasından çıkmış gibi halka tebşir ederek şükranları müteva- ziane ve münferiden kabul etmiş. Onun göbekli iri vücudu yanında ufacık boyile babamı imam, fark bile edememiş..

Sahibi Resimli Ay Matbaası T. L. Ş. - Yazı Direktörü : Emin Refik Uzman ● No. 105 ● 15 Temmuz 1939 ● Basan : Resimli Ay Matbaası T. L. Ş.

ON SENE GENÇLEŞTİM

Bundan böyle ihtiyar donuk bir hal alan teni, temiz ve genç bir hala sokup beyazlaştırmak çok kolay bir iş. Sonunda fen, ten ve cildi iyiçe besleyen maddeyi de keşfedip ortaya çıkardı. Bu madde uğuşturularak tene sürülünce mesamat tamamile açılıp serbest kalıyor. Çizgi ve buruşukluklar bertaraf oluyor, bazı cilde arız olan siyahımsı noktalar yokoluyor. Bu temizleyici ve besliyeci madde yalnız: yeni "TOKALON„ kreminde vardır.

Bu maddede, harikulâde bir kuvvet bulunduğu için, en çirkin yüzler bile az zamanda genç ve güzel bir hal alıyorlar.

"TOKALON„ kreminin "pembe„ renkli olanını gece yatmadan önce kullanınız. Uykunuzda derinizi tazelendirir. Sabahları ise "TOKALON„ kreminin "beyaz„ renkde olanını kullanınız. Tene bir beyazlık, bir serinlik verir.

Beyaz "TOKALON„ üzerine sürülen podra bütün gün kuvvetini muhafaza eder. Teniniz, cildiniz nekadar fena olursa olsun "TOKALON„ kremini kullanmağa başladıktan sonra elde edeceğiniz neticeyi sevinçle karşılayacaksınız. "TOKALON„ ile hiç ummadığınız bir netice elde edeceğinize emin olabilirsiniz.